

ИВАН ВОРОНАЕВ

Антін Горошко

ІВАН ВОРОНАЄВ

(біографічний нарис)

**м. Київ
1998 рік.**

«... а інші були замордовані, не дочекавшись визволення,
щоб отримати КРАЩЕ у воскресінні»
(до Євреїв 11:35).

©Передрук дозволяється лише за дозволом автора.

. . . and others were tortured, not accepting deliverance; that they might obtain a better
resurrection: Hebrews 11:35 (KJV)

ІВАН ЮХИМОВИЧ ВОРОНАЄВ

(фото 1919 року)

Имя при рождении: Никита Петрович Черкасов

(Микита Петрович Черкасов)

Від автора

В оповіді коротко описано життя і служіння Христу п'ятидесятиницького місіонера на теренах Східної України і за її межами — Івана Юхимовича Воронаєва.

Матеріалом для написання історії послужили усні спогади дітей Воронаєва, а також письмові джерела тих часів.

Бажаю, щоб спогади збудили у читача палкі пориви ще ревніше проповідувати Євангелію Христа, наслідуючи приклад піонерів - сподвижників, якими були І. Воронаєв, Г. Шмідт та інші.

Слід зауважити, що як тоді, так і тепер не всі погоджуються з вченням Воронаєва в питаннях «омивання ніг» та військової повинності.

А. Г. Горошко

*** * ***

Дякуємо авторові за шанобливу оповідь про нашого батька і служителя Євангелії — Івана Юхимовича Воронаєва. Для нас, його дітей, наші батьки залишили добрий приклад вірності в служінні Богу.

Петро Іванович Воронаєв

м. Клівленд, США

ПРОТЕСТАНТСЬКИЙ РУХ В РОСІЇ ЗА ЧАСІВ ВОРОНАЄВА

Реформація, запалена Лютером, Маланхтоном, Цвінглі на початку шістнадцятого сторіччя в Німеччині й Швейцарії, могутньою хвилею поширювалась в інші країни.

У дев'ятнадцятому сторіччі пробудження вже досягає берегів Росії. Сюди приїжджають проповідники: з Шотландії — Мольвіль, з Персії — Деляков, з Німеччини — Унгер, з Латвії — Кальвейт, англійський лорд Редсток та інші.

До віри Христової навертаються як поодинокі особи, так і цілі групи людей в Україні, на Кавказі та в Санкт-Петербурзі. Через водне хрещення вступають у завіт з Господом перші віруючі: Цимбал, Онищенко, Ратушний, Балабан, Рябошапка — на Україні, Воронін — на Кавказі, полковник Пашков, барон Корф, графині Гагаріна, Черткова, Лівен — у Петрограді.

Особливо сприяє справі євангелізації поширення Святого Письма рідною мовою. Завдяки старанням професора православної духовної академії Павловського, митрополита Філарета та першодрукаря Івана Федорова були перекладені російською мовою книги Старого і Нового Завітів.

Російське Біблійне Товариство, засноване в 1812 році, очолюване царем Олександром Першим, розсилає книгонош із Словом Божим в різні куточки землі руської.

Протестанти в Росії, як іновірці, переживають час від часу жорстокі переслідування. Особливо вороже ставився до «штундистів» обер-прокурор Синоду Победоносцев. Після виходу в 1905 - 1908 роках за царювання Миколи урядових указів, настає більш сприятливий для протестантів Росії час. А коли пішов у відставку злісний Победоносцев, голос Євангелії широко залунав на всіх просторах православної Русі.

У Петербурзі знову ожив євангельський рух. Після Пашкова, Корфа, Лівен, Бог висилає на працю таких звияжців, як Каргель, Фетлер, Проханов. Вже в 1909 році І. С. Проханов засновує Всеросійський Союз Євангельських Християн. Тоді ж широко діяв і Союз Баптистів.

В тих же роках Правда Христового благовістя знаходить відлуння і в душі молодого козацького воїна Микити Петровича Черкасова, майбутнього п'ятидесятницького місіонера на Україні, відомого під іменем Івана Юхимовича Воронаєва.

БАТЬКИ ВОРОНАЄВА

В Оренбурзькій губернії, неподалік Троїцького, в станиці Неплюєвській широко розкинулися поля і сіножаті заможного козака Петра Черкасова. На луках випасаються табуни коней, отари рогатої худоби, а домашній птиці й ліку немає. Бог рясно благословив сім'ю Петра і Олі Черкасових і діточками. Їх у них — ціла дюжина.

16 квітня 1886 року з'явився на світ ще один синочок, якому дають ім'я Микита. Підрісши, синок відвідує станичну школу. Вчителі звертають увагу на неабиякий хист учня до каліграфічного письма. Після закінчення школи станичний отаман забирає малого Микиту Черкасова у свою канцелярію на посаду писаря. Та недовго тішилася сім'я Черкасових мирним життям та достатком. В Російсько-японській війні 1904 року в складі козачих полків загинули їхні п'ятеро синів.

Не встигла перша біда забутися, як прийшли буремні роки Першої світової і страхіття більшовицької революції. Нові господарі землі руської віднімають у Петра Черкасова все, що було роками нажите важкою працею. Волелюбний козак не в змозі знести такої наруги і на знак протесту оголошує голодовку. Але недовго Петро Черкасов бореться: виснажений фізично та надломлений душевно він помирає (через кілька років після революції). Дружина Оля зі своїм вдовиним горем ще проживе кілька десятків років в рідній станиці при дочках, не маючи й гадки про єдиного її синочка Микиту, де він і що з ним.

Пройде більше двадцяти років, як Микита таємно, під чужим іменем навідається в станицю Неплюєвську, знайде маму і привезе її в Одесу. Тут вона вперше (приблизно в 1925 році) побачить невістку Катерину та онуків.

Гостювала Оля Черкасова у сина на протязі року, разом з сім'єю сина відвідувала богослужіння. Будучи довгі роки вірною православною християнкою, вона нелегко приймала свідчення сина. Але повернулася мама в станицю новонаверненою, пережила хрещення Духом Святим.

Померла Ольга Черкасова в 1933 році на 85-му році життя у рідній станиці Неплюєвській.

МИКИТА ЧЕРКАСОВ СТАЄ БАПТИСТОМ

В 1907 році Микиту Черкасова забирають до війська і відправляють в Туркестанське містечко Казермес. Тут при козацькому полку діє офіцерська школа. Мужнього Оренбурзького козака готують на унтер-офіцера. Молодий Черкасов і гадки не має, що у Бога є для нього інше військо і інша зброя. Не шабля, а духовний меч (Слово Ісуса Христа) судився Богом молодому воїнові.

Як зазначалося вище, на початках двадцятого сторіччя в Росії могутньо ширився євангельський рух. Все більше людей залишають мертву ритуальну релігію і утворюють живі християнські церкви. В тих часах були вже організовані і діяли Союзи Євангельських Християн і Баптистів. Особливо успішно працює для Бога І. С. Проханов у Петрограді.

Неподалік Казермеса ревно голосить правду Євангелії баптистська Ташкентська церква. В Домі молитви багато молоді, співає хор, Господнє ім'я прославляється на струнних інструментах. На запрошення молоді вперше переступив поріг Молитовного будинку і курсант Черкасов.

Спочатку юнак вагався, та за кілька відвідувань прийняв Христа, як особистого Спасителя, і через водне хрещення вступив в завіт з Господом. В гурті молоді козак-християнин познайомився з сестрою Катериною Опанасівною Башкіровою. Вона приїхала в Ташкент із Кизил-Аравата вчитися на акушерку і також прийняла Христа, стала членом Ташкентської церкви. В цьому ж 1907 році, в квітні місяці, двоє молодих християн одружилися.

Микита Черкасов не може більше служити двом панам і заявляє військовому начальству про своє навернення до віри Христової, про те, що він не може далі носити зброю. До речі, в той час сотні духоборів вже відбували каторгу за відмову служити зі зброєю в руках при війську. Військове начальство робить спробу відвернути козака Черкасова від «штундизму». Почалось переслідування.

Знявши всі військові знаки розрізнення, Черкасова відправляють в ізолятор. Той по дорозі молиться. Потім просить в козака-охоронця відлучитися по потребі. Йдучи стежкою, чує владний голос: «Втікай!». Потім — ще раз. Не встигнувши як слід усвідомити ситуації, Черкасов все далі віддаляється від охоронця, і... за якийсь час приходить до своїх братів по вірі у Ташкент. У вузькому колі вони разом моляться, міркують як допомогти молодому християнинові.

Один із присутніх на ім'я Іван Юхимович Варанаєв, за фахом маляр, пропонує Черкасову свої документи. Згодом Черкасов змінить звучання нового прізвища на Воронаєв.

ВТЕЧА З РОСІЇ

За порадою братів Іван Воронаєв з дружиною переїжджають в Іркутськ. Місцева баптистська церква з любов'ю їх приймає, допомагає заробляти кошти на прожиття. Тут Іван Юхимович робить перші кроки як проповідник Євангелії. Церква охоче слухає молодого учня Христа.

Передові брати церкви усвідомлюють скрутність обставин і небезпеку для брата Івана: тепер йому не минути вироку — смертної кари або довічного ув'язнення.

Протягом року ховаються Воронаєви в Іркутську. Тут народжується їхня перша дитина — дочка Віра (1910 рік). За порадою братів з церкви, у цьому ж 1910 році, вони з немовлям на руках переходять китайський кордон і добираються до Харбіна.

Баптист-росіянин Шубін, власник банку, влаштовує Івана Юхимовича в свою контору, радить Воронаєву розпочати

євангелізаційну працю серед великої групи втікачів із Росії. Господь благословляє служіння Воронаєва. Багато людей каються і приєднуються до місцевої церкви.

Біля двох років тривала в Харбіні праця Івана Юхимовича, як банківського робітника і проповідника. Тут у них народжується друга дитина — син Павло (1912 рік).

Слід зазначити, що в тих роках у Харбіні знаходився проповідник Микола Пейсті зі своєю дружиною, шведкою за національністю. Але невідомо, чи знав тоді Іван Воронаєв брата Пейсті.

В тих часах Китай мало чим відрізнявся від Росії у ставленні до віруючих, і Воронаєви вирішують добиратися до берегів Америки, де протестанти наділені правами і волею. За допомогою брата Шубіна Воронаєви прибувають до Японії в порт Кобе.

В консульстві США вони подають клопотання про дозвіл на в'їзд у їхню країну разом з ще однією сім'єю віруючих втікачів — Лукіними.

За кілька тижнів ці дві родини отримали візи на в'їзд у США, але за браком грошей на пароплав сідають одні чоловіки, а дружини з дітьми залишаються в Японії. Незабаром Воронаєв і Лукін прибули до Сан-Франциско. Там американська баптистська церква робить спеціальний збір грошей на квитки для дружин і дітей двох родин.

Пройшло ще якихось чотири місяці і вони прибули до США. Тут все було чуже: мова, звичаї. Воронаєви продовжують молитися, чекаючи на Божий провід.

Брат Лукін був баптистом, як і Воронаєв, і мав велику сім'ю. Вони познайомилися в Харбіні. Пройде десяток років, і Воронаєв буде свідкувати Лукіну про потребу хрещення Духом Святим. Брат Лукін сприйме цю істину і також перейде в п'ятидесятництво.

Пізніше, після повернення дітей Воронаєва з Одеси до США в 1932 році, син Петро буде мати зустріч з Лукіними в Сан-Франциско і розповість про гірку долю, яка спіткала їхню сім'ю в більшовицькому таборі. А у 1938 році Петро Іванович зустрінеться в Сакраменто із братом Шубіним, який розповість про гоніння і розпорошення Харбінської громади віруючих.

ВОРОНАЄВ В АМЕРИЦІ

По приїзді Воронаєва в Сан-Франциско місцева американська баптистська церква допомагає йому вступити до Біблійного коледжу, щоб навчитися, насамперед, англійської мови.

Хтось запропонував відкрити місію благовістя Євангелії для російськомовного емігрантського населення міста. Маючи певний досвід благовісника, Іван Юхимович успішно входить у контакт із слухачами, багато з них приймають Христа і стають на дорогу живої віри.

У Сан-Франциско у Воронаєвих народжується третя дитина — син Олександр (1913 рік).

Після року перебування в цьому місті Івану Юхимовичу пропонують переїхати до Лос-Анджелесу і допомагати місцевій російській баптистській церкві в проповіді Слова Євангелії. Тут він також має зустрічі і налагоджує зв'язки з росіянами, свідкує їм про Христа.

Передові брати Союзу баптистів США вбачають у Воронаєві Божі дарування у справі благовістя. В Сан-Франциско Воронаєв отримав працю в друкарні, що згодом пригодилося йому, як редакторові часопису «Правда і Життя».

З перебігом часу Воронаєву пропонують переїхати на північ, у місто Сіетл, де ще не було російської церкви. Росіян у цьому місті було багато. І тут Воронаєв відкриває Російську Баптистську місію, а також друкує часопис «Правда і Життя». На першій сторінці часопису зазначається: «Щомісячний часопис духовного пробудження і поклику людей до чистого християнського життя, якому вчив Божественний Учитель Ісус Христос і Його апостоли». Часопис розповсюджував проповіді Воронаєва в різних містах Америки.

По кількох роках праці Воронаєва в Сіетлі утворилася чимала церква із росіян, українців та поляків. Іван Юхимович стає пастором тієї церкви. Він гаряче вболіває за діло Боже серед слов'ян.

В листі до брата Гаєвського Воронаєв схвалює відкриття в Нью-Йорку Російського Біблійного Інституту завдяки старанням Івана Яковича Бокмельдера, який стає його ректором (1917 рік). А також схвалює ідею братів Фетлера і Проханова утворити спільний Союз євангельських християн і баптистів на федеративних засадах.

В 1915 році в Сієтлі, у сім'ї Воронаєвих народжується четверта дитина — син Петро. Слід нагадати, що саме будучи в Сієтлі, Воронаєв познайомився із п'ятидесятниками. Про це коротко піде мова в наступному розділі.

П'ЯТИДЕСЯТНИЦЬКИЙ РУХ В США

Коли Воронаєв перед Першою світовою війною прибув до Лос-Анджелесу, він не міг не знати про незвичайну подію, яка сталася тут більше десяти років тому.

Пархом, вчитель Біблійної Школи в місті Топіка, штат Канзас, від'їжджаючи на євангелізацію до сусіднього міста, завдав студентам вивчити і дослідити перші розділи книги Дій Апостолів. Повернувшись, Пархом застав студентів у великому духовному піднесенні, вони щоденно збиралися на молитву і славили Бога на інших мовах (1901 рік).

В скорому часі вогонь п'ятидесятниці із Топіка став ширитися в інші міста Америки.

Вільям Сеймор, студент тієї школи, отримав запрошення як проповідник від Назаретської Церкви міста Лос-Анджелес. Під час служіння і молитви він сповнявся Духом Святим і молився іншими мовами. Йшов 1907 рік...

Назаретська баптистська церква не була готовою до таких перемін. І Сеймор найняв приміщення по вулиці Азуса і самостійно розпочав євангелізаційну працю. Бог рясно зливає на слухаючих дар Святого Духа.

Новонароджені п'ятидесятницькі церкви і групи усвідомлюють потребу об'єднатися і мати спільний духовний центр. Так були започатковані Об'єднання: Асамблея Божа і Церкви Божі.

Під час служіння Воронаєва в Сієтлі тут вже існували американські п'ятидесятницькі церкви.

Воронаєв був особисто знайомий з Ернестом Вільямом, пастором церкви п'ятидесятників, який пізніше стане генеральним секретарем Асамблеї Божої. При зустрічах вони мали дружні розмови на тему хрещення Святим Духом. Але тоді Воронаєву ще не була цілковито відкрита істина і практика поклоніння Богові першоапостольської церкви після злиття на неї Святого Духа в день П'ятидесятниці.

СЛУЖІННЯ В НЬЮ-ЙОРКУ

В 1917 році Іван Юхимович отримує запрошення зайняти місце пастора Руської церкви християн-баптистів у місті Нью-Йорку. Ця церква складалася з росіян, українців, латишів і поляків.

До Воронаєва тут служіння ніс наїздом Вільям Фетлер. До 1915 року В. Фетлер був пресвітером церкви «Дім Євангелія» у Петербурзі. Перед революцією він залишив Росію, але після 1920 року він повернувся у свою Латвію.

Із Сієтла Воронаєв приїхав в Нью-Йорк з декількома родинами, які прийшли до Бога через його свідчення. Серед них був брат Гаєвський, колишній штабс-капітан російського флоту. Втікши від більшовицького терору за море, він дійшов до важкої духовної депресії. Мав навіть намір перервати своє життя. Проходячи біля будинку Руської місії Воронаєва, вирішив зайти. Тут Христос спас Гаєвського, як колись розбійника на Голгофі перед близькою смертю. Гаєвський в короткому часі пройшов біблійне навчання і став ревним проповідником: спочатку — як баптист, а пізніше — як п'ятидесятник.

На час приїзду Воронаєва в Нью-Йорк тут було чимало протестантських громад. Бував тут вже не раз І. С. Проханов, який приїжджав до США як представник фірми Вестингауз, але заодно проводив і духовну працю, як голова Союзу Євангельських Християн.

Бог рясно благословив служіння Воронаєва в Нью-Йорку. Його палкі проповіді, особисті розмови та спільні молитви з новими відвідувачами богослужінь принесли рясні плоди. Церква постійно поповнювалася новими послідовниками Христа.

Воронаєв продовжує плідну працю євангеліста, видаючи і поширюючи часопис «Правда і Життя», де постійно друкує свої статті.

В одному із номерів цього часопису за 1918 рік читаємо:

«...дяка Богові, громада росте вгору і вшир, приходять багато відвідувачів. Тільки в січні місяці ми мали три водних хрещення».

Незабаром Воронаєв відкриває філіал церкви в Брукліні і залишається пастором обох тих церков (1919 рік).

У згаданому вище часописі Воронаєв в одній із своїх статей визнає потребу хрещення Духом Святим, але не згадує про молитву на інших мовах. Читаємо: «Часопис має за мету поширення Правди Христової, поклик людей до віри в Бога, свідкувати про силу Крові Ісуса, про хрещення і наповнення Духом Святим, про близький прихід Христа» (березень, 1919 рік).

Успіхові в праці Воронаєв завдячує Святому Духу: «Духовна справа в нью-йоркській церкві євангельських християн-баптистів плідно зростає. Дух Божий діє в наверненні грішників. Хоча ґрунт у Нью-Йорку кам'янистий, але для Бога все можливе» («Правда і Життя», лютий, 1919 рік).

За часів перебування Воронаєва в Нью-Йорку тут вже діяв з 1916 року баптистський Біблійний інститут, засновником і ректором якого був брат І. Бокмельдер, латиш за національністю. Він прибув з дружиною в Нью-Йорк із штату Масачусетс. Дружина Бокмельдера також викладала в інституті.

ВОРОНАЄВ СТАЄ П'ЯТИДЕСЯТНИКОМ

Ще до переїзду Воронаєва в Нью-Йорк тут вже діяла п'ятидесятницька місія «Радісна Вістка», започаткована подружжям Браунів — Робертом і Марією. Вони прибули до США із Ірландії.

Місію Браунів часто навідували слов'яни, які розуміли англійську мову.

В 1919 році зайшли до Браунів дві ще зовсім юні сестрички — Анна Сірітс і Віра Воронаєва. Незабаром Анна Сірітс отримує хрещення Святим Духом з ознакою інших мов. На другій вечірній молитві Бог зливає ласку Духа Святого і на дочку Воронаєва — Віру.

Катерина Опанасівна Воронаєва не може відвести очей від тих двох дівчаток, що дуже перемінилися: обличчя сяють від радості, як ніколи до того, дуже ревно моляться — то на рідній, то на іншій мові. Вона за порадою дітей виявляє бажання самій познайомитися із Марією Браун.

Ось вони спільно моляться до Бога, і Воронаєва також отримує цей дар Божої ласки. Тепер Іван Юхимович є свідком якогось особливого духовного піднесення, яке переживають тих двоє дітей, а з ними і його дружина.

Браун і Воронаєв, як досвідчені служителі, зустрічаються ще раз і спільно прочитують всі місця Євангелії про обітницю Духа Святого.

На самоті Воронаєва не полишають глибокої ваги роздуми, і він по-дитячому благає у Бога обітниці Святого Духа. В короткий час Іван Юхимович отримує щедre злиття живої води Святого Духа.

На першому богослужінні він в радості зі слізьми ділиться своїми новими духовними переживаннями із церквою, та невітiшно сприймають цю новину старшини церкви. Воронаєв із сумирним духом дякує братам і сестрам за любов і довір'я, але заради спокою просить благословити його вихід із церкви. Вийшли з Іваном Юхимовичем iще кілька братів і сестер, всіх біля тридцяти душ.

В Нью-Йорку по 42-ій вулиці в приміщенні власної місії Воронаєв розпочав служіння Першої руської п'ятидесятницької церкви.

Брат Фред Смольчук в книжці про історію п'ятидесятницького руху в США згадує, що Воронаєв згодом орендував приміщення в пресвітеріанській церкві по 6-ій вулиці Нью-Йорка, де почав богослужіння із дев'ятнадцятьма членами. В цій же книжці читаємо, що вогонь п'ятидесятниці із Нью-Йорка скоро поширився і на інші міста. Повстали перші п'ятидесятницькі церкви серед

росіян, поляків, українців в Бостоні, Філадельфії, Нью-Джерсі, Скрантоні та в інших містах на сході США.

Родина Смольчук, родом із Львівщини, також навідували місію Браунів. Їх син Фред грав на скрипці. Пізніше він стане головою відділу українських церков при Асамблеї Божій.

Воронаєв міняє і назву місії. Тепер вона стала називатися — «П'ятидесятницька російська місія» (березень, 1920 рік). Якийсь час місія і церква, очолювані Воронаєвим, були незалежними. Але згодом він приєднується до Асамблеї Божої, до якої належала і місія Браунів.

Після отримання сили Духа Святого, маючи ґрунтовну Біблійну освіту і досвід проповідника, Воронаєв з великим успіхом проповідує і молиться як у церкві, так і під час приватних зустрічей з людьми. Він закликає ревнувати про хрещення Духом Святим за прикладом апостольської церкви перших віків (Дії 2).

У листі до сестри Кініч влітку 1920 року Воронаєв ділиться пережитими благословіннями під час служіння в сусідніх штатах: «... радісно було бачити навернення до Бога людей, хрестити їх у воді, а також бути свідком хрещення Духом Святим багатьох душ. Дух Божий вживав і мої вуста для пророчих об'явлень. Нам Бог відкриває великі діла про Росію, куди Господь нас посилає. Слава Йому! Я і не думав їхати в Росію. Я планував започаткувати П'ятидесятницьку Біблійну Школу, про яку ми з вами разом клопотались. Ми думали так, а Бог — інакше. Бог проговорив через Своїх провісників: «Їдь в Росію і Я буду з тобою». Я не хочу бути Іоною. Моліться за мене. Тепер я є дуже зайнятий, бо збираємося в Росію. Бог нам допомагає. В кінці цього місяця, або в наступному ми виїдемо в Одесу. З нами поїде ще кілька братів, яких також посилає Бог (Дії 13). Ми вже отримали паспорти» (червень — 1920 рік).

Як згадує син Воронаєва Петро, пророчий голос до батька був об'явлений спочатку через сестру Колтович, яка зі своїм чоловіком також виїхали в Одесу. Там брат Колтович стане першим вірним помічником Воронаєва.

Через тиждень інша сестра в натхненні Духа Святого мала об'явлення для Воронаєва: «Воронаєв, їдь додому». Таким був голос згори.

Всередині червня місяця 1920 року Воронаєв скликає на нараду відповідальних служителів: Гериса, Сірітс, Василенка, сестру Кініч та інших. На своє місце пастора церкви пропонує брата Козіка. Воронаєв радиться, як далі вести Божу працю тут, в США, кому передати турботу про часопис «Правда і Життя».

Слід зауважити, що ще до повернення Воронаєва в Росію багато інших братів-п'ятидесятників мали поклик від Бога повернутися в рідні краї зі свідченням Євангелії Христа і хрещення Духом Святим. Тоді ж виїхали брати Красковський, Ільчук, Бобик, Герис і багато інших.

До речі про брата Порфирія Ільчука Воронаєв в листі до Гериса пише: «... я дуже тішуся, що Господь хрестив Духом Святим брата Ільчука» (жовтень — 1919 рік).

Як відомо, цей ревний слуга Христа разом із братами Трохимом Нагорним і Йосипом Антонюком спричиняться до великого пробудження на теренах Західної України.

Тих троє служителів вперше принесуть Євангельську вістку спасіння і хрещення Духом Святим і в моє рідне село Передмірка на Тернопільщині.

Мій батько Григорій Горошко із своїм молодшим братом Іваном та ще з деякими парубками мали змову набити тих братів і вигнати із села. Але коли, стоячи за вікном, почули їхній спів і їхні палкі проповіді, то в скорому часі самі стали «штундистами» і пережили хрещення Святим Духом.

Згадані брати спільно з іншими піонерами Христової віри на Західній Україні потім стануть провідними служителями в Союзі П'ятидесятницьких Церков Польщі.

Про цей Союз, його працю і служителів ще коротко згадаємо пізніше.

ПОВЕРНЕННЯ В РОСІЮ

Згідно пророчого поклику Воронаєв 15-го липня 1920 року залишає Америку і разом з дружиною і п'ятьма дітьми направляється в Росію.

З ним повертається ціла група інших братів-п'ятидесятників, всіх біля двадцяти душ. В тому числі їде болгарин Борис Клибик, Даниїл Заплішний з дружиною-болгаркою, група братів із Кавказу, брат Василь Колтович.

Кошти на поїздку для Воронаєва склали п'ятидесятницькі слов'янські церкви в Клармонто, Нью-Йорку, Філадельфії, Торонто і деякі церкви від Асамблеї Божої. Потім, по прибутті Воронаєва в Одесу, Асамблея Божа регулярно висилатиме грошову допомогу через радянську організацію «Торгсін».

Через нестачу грошей група Воронаєва купила квитки з місцями на палубі корабля. В нічні часи терпіли від холоду дорослі і діти. По двох тижнях корабель з Воронаєвським загоном прибув у турецький порт Істамбул.

Після Першої світової війни, а потім після більшовицької революції з Росії в Істамбул втекло багато людей, які утворили тут цілу колонію. Життя цих втікачів було жахливе, бо на чужині їх переслідували голод і хвороби, а допомоги і захисту з боку Туреччини не було жодної.

Воронаєв проймається співчуттям до своїх земляків, чує поклик Божий прийти до них із Словом втіхи і надії на Христа, домовляється з американським Біблійним Товариством про приміщення для проведення євангелізаційних зібрань, через газету робить оголошення, запрошує втікачів із Росії всіх національностей.

Вже після перших богослужінь наворачтається чимало людей. Виникає потреба в Євангеліях. Воронаєв пише з Істамбула в Нью-Йорк листа до друзів-Браунів, Сірітс, Квітченя; просить закупити в Американському Біблійному Домі Євангелії і переслати їх в Істамбул.

Просить також оголосити молитву за Істамбул:

«... Ми віримо, що тут скоро буде громада із ново-навернених. Поки проводимо зібрання лише по неділях, а в інші дні ведемо бесіди по домівках. Духовної праці тут дуже багато. Істамбул — наче початок Росії. Тут є багато люду із різних куточків Росії. Народ сильно бідує. Моліться за нас і за всіх втікачів. Нехай наша справа буде і вашою. Ще раз прошу про Євангелії. Весь мій

запас я тут роздав. Жаль, що в Істамбулі немає американських п'ятидесятників.

Гаряче люблячий всіх вас І. Ю. Воронаєв.
Істамбул, жовтень, 1920 рік».

Духовна праця Воронаєва в Істамбулі продовжувалась протягом шести місяців. За той час утворилася чимала громада. Новонавернених хрестили у воді, а Бог їх хрестив Духом Святим.

Але Іван Юхимович пам'ятає голос поклику: «Їдь в Росію». На початку 1921 року він з братом Клибіком залишають Істамбул і їдуть в Болгарію, на батьківщину Клибіків. Зупинилися в портовому місті Варна. Тут вони навідують церкви інших віровизнань, діляться відкриттями про обітницю Христову стосовно духовного хрещення. Перекладачем Воронаєву служить брат Клибик.

Слово Боже в устах Івана Юхимовича під натхненням Святого Духа владно діє на слухаючих. До Бога навертаються цілі групи болгар і переживають хрещення Святим Духом.

В тих часах прийшов до віри Христової Ніколас Ніколов із своїм рідним братом. Згодом брати Ніколови стануть відомими п'ятидесятницькими місіонерами в Болгарії.

Голова Східно-Європейської місії від Асамблеї Божої брат Густав Шмідт в часопису «Примиритель» згадує про свої відвідини Болгарії влітку 1930 року і з радістю зазначає, що Господь рясно благословляє служіння родин Ніколових і Ранєвих по всій Болгарії.

Під час служіння Воронаєва в місті Пловдиві повірив і був хрещеним Духом Святим один баптист, який був власником великої шерстяної фабрики. Цей фабрикант ділиться з місіонерами земним добром — зодягає їх і їхні родини в добротну одіж. Подарований теплий шерстяний шарф довго грітиме плечі Воронаєву, аж поки його не вкрадуть в час заслання у Північному таборі (1930 рік).

У великому портовому болгарському місті Варна зібралось багато втікачів із Росії. Уряд Болгарії домовився з соетами обміняти втікачів на своїх полонених. Для цієї справи підготували

окремих великий пароплав. Воронаєв зі своїми товаришами міркують і моляться, бо це для них Сам Бог посилає таку можливість, щоб без будь-яких документів повернутися в Росію, яка тепер знаходиться під контролем більшовиків.

Нажаль, немає змоги тепер з'ясувати усі імена Воронаєвської групи, що висадилася в Одесі у серпні 1921 року. Відомо тільки, що в тому загоні був Колтович, Даниїл Замри і ціла група братів із Кавказу (усіх біля двадцяти душ). Цей загін благовісників роз'їхався в різні куточки Росії проповідувати своїм землякам на рідній мові Євангелію Христа. Всюди в Росії з'являються перші групи п'ятидесятників. Серед найближчих співпрацівників Воронаєва в Одесі з перших днів були Василь Колтович і Даниїл Замри. Згодом Івану Юхимовичу допомагатиме чималий загін ревних братів з півдня України: Понурко, Пономарчук, Бут, Кузьменко, Підлісний, Кушнірова, Гальчук, Павлов і інші.

ВОРОНАЄВ В ОДЕСІ

Неохоче впускає нова більшовицька влада Воронаєва в Одесу.

Іван Юхимович пояснив начальству, що він повертається на батьківщину провідати рідних, як втікач через релігійне переслідування з боку колишнього царського режиму.

Всіх втікачів, а заодно і групу Воронаєва, помістили у військовій казармі, яка за царизму була конюшнею. По двох тижнях з Воронаєва знімають карантин і відпускають з правом залишатися в Радянському Союзі.

Сім'я Воронаєвих спочатку наймала помешкання по вулиці Жуковського. Найстаршій їхній донечці тоді було 13 років, а наймолодшому, Даніку — півтора. Між ними було ще троє синів: Павло, Олександр і Петро. Згодом родина Івана Юхимовича наймає кращу, просторнішу квартиру по тій же вулиці Жуковського, під номером 14. Але недовго вони мали змогу тут жити. За доносом комсомольців їх виселяють і дають бідненьке помешкання по вулиці Кінній, 8.

Служіння в Одесі Іван Юхимович почав зі знайомства з віруючими місцевої баптистської церкви. Воронаєва тут вже знали як редактора баптистського часопису «Правда і Життя».

Івану Юхимовичу надають місце на кафедрі. Брат відверто ділиться своїми відкриттями правди Євангелії про хрещення Духом Святим. Частина віруючих церкви погоджуються з потребою пережити наповнення Духом Святим, але подальше служіння Воронаєва в баптистській церкві, зрозуміло, не було можливим. Обставини заставили шукати окремий куточок.

Двірник Одеського Залізничного палацу брат Гуткін віддає свою квартиру, що була в підвалі палацу. Таємно, в нічну пору, тут збирається Воронаєв з чималою групою. Вони проповідують Слово Боже і моляться про хрещення Духом Святим. Бог рясно зливає дощ ласки як на колишніх баптистів, так і на новонавернених. Виникає потреба в церковному приміщенні.

Бог допомагає Воронаєву знайти просторе приміщення у Сабанському провулку (до річі, по сусідству знаходилося горезвісне ГПУ). З часом тут покається і прийме Христа, як Спасителя працівник того ж ГПУ — Клочков.

На відкриття першої п'ятидесятницької церкви в Одесі прибуло біля двохсот душ (1922 рік). Пресвітером церкви обирається Воронаєв Іван Юхимович.

Боже Слово передається вустами Воронаєва в силі Святого Духа. Вищезгаданий слідчий ГПУ Клочков прийшов до церкви. Заховавши зброю, він вийшов наперед і став в сльозах молитися: «Помилуй мене, Боже, я — розбійник». За якийсь час покалися й інші члени його родини. Брат Клочков потім стане добрим помічником для Воронаєва.

Після Першої світової війни залишився в Одесі полонений чеського війська Манідока. В часи більшовицької революції він став комісаром ЧК. Дружина Манідоки після навідування декількох богослужінь у церкві Воронаєва повірила. Її чоловік настільки розлютився, що вирішив убити обох — Воронаєва і власну дружину.

Взявши в руки місцеву газету, Манідока побачив оголошення, що євангеліст Воронаєв буде читати лекцію на тему «Життя Ісуса Христа».

Під час проповіді Манідока бачить поруч з Воронаєвим світлий образ Христа і, злякавшись, падає на коліна. Після молитви покаяння він розповів про свій злий намір і про бачене ним видіння. Вони з дружиною стали ревними членами церкви в Одесі. В часи Єжова обидві родини, Клочкових і Манідоків, були репресовані.

Тим часом Бог рясно благословляє працю Воронаєва в Одесі. За кілька років вже виникла потреба відкрити другу п'ятидесятницьку церкву. Як згадує Петро Воронаєв, першим диригентом Одеської церкви був брат Безуглов. Окрім хору в церквах діяли струнний оркестр, недільна школа для дітей, роздавали Біблії для дорослих.

Вогонь П'ятидесятниці сильно розгоряється, церкви в Одесі і довколишніх селах переживають духовне пробудження та рясне злиття Святого Духа. Воронаєва стали запрошувати люди з різних куточків України та Росії.

У своєму звіті про працю американській Асамблеї Божій Воронаєв пише: «Починаючи з Одеси, границі праці сягають Києва, Москви, Ленінграда. Всюди загоряється вогонь Святого Духа. Постають нові церкви і групи п'ятидесятників».

В Москві завзято працював як благовісник прохановського союзу брат Биков. Після переходу у п'ятидесятництво він ще з більшим впливом працює для Бога, наглядаючи за сімома церквами як у Москві, так і в приміській зоні. При зустрічі з Воронаєвим він розповів про стан духовної праці у них, а також розповів про свій бізнес, як голова християнської артїлі, яка мала вегетаріанський ресторан в Москві. Згодом брат Биков приїде в Одесу і відкриє й тут такий самий ресторан. В спілку з Биковим увійде вищезгаданий брат Клочков, який стане директором цього ресторану. Гроші на розпочаття цієї справи Клочкову і Бикову позичив Воронаєв. В Одеському безалкогольному ресторані працювали одні лиш віруючі.

В 1924 році Іван Юхимович клопочеться і реєструє в органах місцевої влади Одеський обласний Союз Християн Євангельської Віри. Головою Союзу було обрано Воронаєва, помічником — В. Колтовича, секретарем — Алексіка.

Через два роки (1926) І. Ю. Воронаєв скликає делегатів від церков і утворює Всеукраїнський Союз ХЄВ. Союз об'єднує біля

350 груп і церков із загальною кількістю біля 17 тисяч членів. Канцелярія Союзу знаходилася в Одесі, у Сабанському провулку. Усвідомлюючи, як важливо мати друкований орган для Божої справи, Воронаєв засновує видання часопису «Евангелист» російською мовою (1928 рік). Редакція часопису розмістилася в Одесі по вулиці Чичеріна, 91.

До часу арешту Івана Воронаєва і закриття Союзу ХЄВ України вийшло друком вісім номерів часопису. На сьогодні ці номери є історичною цінністю і великою рідкістю. Їх має автор цих спогадів, також брат Мурза і, здається, брат Сердюченко. Можна ще знайти цей часопис в окремих віруючих старшого віку на Одещині.

У другому числі часопису (травень, 1928 рік) вміщено фотографію учасників Другого 3'їзду Всеукраїнського Союзу П'ятидесятників, який відбувся з 7 по 12 жовтня 1927 року в Одесі. Жаль, що під фотографією не подано імен передових братів. Проте, можна впізнати Воронаєва, Колтовича, Гальчука, Павлова, Рюмшина, Кушнірову, Понурко, Бута, Кузьменка, Підлісного та Пономарчука.

Про сестру Кушнірову брат Петро Воронаєв згадує, що вона до переходу в п'ятидесятництво була роз'їзним проповідником у Союзі Проханова.

Заради історичної достовірності слід пригадати, що задовго до появи Воронаєва в Одесі тут вже був відомий протестантський рух. Окрім баптистської церкви до 1922 року існувала чимала євангельська єврейська громада, заснована місіонером з Британії Леоном Розенбергом і його дружиною.

На Другому 3'їзді Воронаєв нагадав делегатам про важливу подію — заснування в 1921 році в місті Амстердамі (Нідерланди) Всесвітнього Конгресу П'ятидесятників. Делегати схвалили ідею об'єднання п'ятидесятників всього світу в рамках згаданого Конгресу, як відповідь на заповіт Христа про єдність.

У листах до друзів у США Воронаєв часто просить допомогти Бібліями і Євангеліями. Бог щоденно прибавляє до п'ятидесятницьких церков нових членів. Як знаємо, атеїстична держава совєтів забороняла друкувати Слово Боже.

Ненадовго дозволили більшовики збиратися п'ятидесятникам на Сабанському провулку. Воронаєв переносить громаду в центр міста на вулицю Тираспільську. Але їм і тут в скорому часі заборонили збиратися. Переходять на вулицю Чичеріна, 91, в будинок, де колись власник Пташніков продавав тканини. Тут вже збиралося до 700 членів. Потім і це приміщення Радянська влада відібрала. Прийшлося переходити за місто, в Слобідку Романова, на ферму, яка до революції належала господареві-грекові. Тут відбувалися з'їзди, які скликав Воронаєв, і тут діяла Школа для проповідників.

В той час Воронаєвим було організовано другу одеську п'ятидесятницьку церкву в селищі Молдаванка. Згодом тут було більше членів, ніж у першій церкві на Слобідці.

Невідомо, чи збереглася до сьогодні родина Журбів. За часів Воронаєва матрос Журба увірував в Господа, коли завітав до церкви на Слобідці. В Журбів перебувала на квартирі і сім'я Василя Колтовича. Мирон Журба з дружиною Іришою співали в церковному хорі.

Як окремий епізод з життя Воронаєва в Одесі варто пригадати випадок на смітниковому звалищі. То були часи післяреволюційної кризи і розрухи. Не було чим опалювати помешкання. Воронаєв з іншими братами санями їдуть за місто на звалище, бо там можна було настигати трохи дров. Серед сміття знайшли напівживу і напівзодягнену жінку. Воронаєв змилосердився і ледь теплу жінку поклав на сані, одягнувши її у своє пальто. Через це пальто вже на завтра заразиться чесоткою не тільки батько, але і вся сім'я Воронаєвих.

Із звалища брати йшли за санями пішки. При Домі молитви була кімната. Там цю жінку обмили, відігріли, зодягнули і нагодували. На її прохання залишили при церкві, маючи надію спасти також і душу цієї знівеченої гріхом жертви. І справді, вона скоро покалася і наче все було гаразд. Але ГПУ знало її минуле. Підіслали моряка-агента, який прикинувся закоханим. Невдовзі ця «сестричка» разом з «моряком» підписала в ГПУ донос, що Воронаєв безоплатно експлуатує її на різних роботах в церкві.

На суді йде допит. Воронаєв розповідає усе — від початку

до кінця, та передає судді список усіх речей та витрат, які церква понесла на утримання цієї жінки впродовж двох років. Суддя підвівся і вирік в адрес позивачки: «То вам треба тепер багато заплатити Воронаєву, який спас вам життя і поніс багато більше матеріальних витрат на ваше утримання при церкві».

Суддя ж не тільки виправдав Воронаєва (замість суворої кари, яку вимагав прокурор) але й заявив, що Воронаєв, в свою чергу, може оскаржити свою позивальницю. Та Іван Юхимович вголос об'явив, що Христос навчав нас прощати.

Пройде небагато часу і більшовицька «трійка» буде таких суддів разом з християнами запроторювати у в'язниці.

Ця історія послужила добрим прикладом служіння для молодії Одеської церкви. Ще більше людей зі світу стали приходити на богослужіння. Правда, цей випадок був не останньою провокацією з боку атеїстів. ОГПУ вдалося підступно влаштувати секретаркою в церкві Воронаєва свою донощицю Гаріну, яка передавала геть усе, що тільки бачила й чула, та пересилала копії з важливих документів.

ДОРОГА НА ПІВНІЧ

З початком сталінської політики суцільної колективізації почалися нечувані переслідування християн. Більшовицькі комісари в першу чергу взялися за Союз п'ятидесятників, заснований місіонером з Америки І. Ю. Воронаєвим. Слідчий Одеського ГПУ щодня викликає Воронаєва на допит. Заборонив без дозволу виїжджати з міста. Оголосили поза законом Союз ХЄВ.

7 січня 1930 року в Різдвяну ніч роблять повальний обшук в сім'ї Івана Юхимовича. На світанку оголошують про тимчасовий арешт «до з'ясування обставин». Забирають всю духовну літературу. Сестра Катерина Опанасівна ледве вблагала не забирати останню невелику суму грошей, які заробила, як нічна прибиральниця в ресторані.

Після короткої молитви Іван Юхимович прощається з дружиною і шістьома дітьми.

Першої їхньої дитини, дочки Віри, вже не було в живих. Вона померла від захворювання на тиф ще в 1928 році, маючи всього вісімнадцять років від народження. Вона була ревною християнкою, співала в хорі, грала на піаніно.

Не сподівався Іван Юхимович, що прощається з дітьми назавжди. Особливо болісно було залишати дружину з маленьким Тимішем, якому ледве виповнилося два роки, і семирічну Надійку. Павлик, Олександр, Петя і Джон були трохи старшими.

Розгублена і перелякана Катерина Опанасівна похапцем поклала в торбу якісь перші необхідні речі і зі слізьми на очах провела з хати чоловіка.

В сусідніх хатах свято Різдва, а у Воронаєвих — горе і сльози. Мати заспокоює дітей, разом сумують і моляться.

Пройде декілька років і Воронаєва розділить гірку долю свого чоловіка — також стане жертвою ГПУ. Але Бог втішить її тим, що якийсь час буде вони будуть у таборі разом.

Перші дні Воронаєва тримали в Одеському ГПУ, по колишній вулиці Бебеля, яке мало великі підземні камери. Згодом Івана Юхимовича переводять в БПР по вулиці Фонтанка. Тут його тримають шість місяців. Раз на місяць дозволяли побачення з родиною, але через скляну перегородку в обмежений час і під суворим наглядом жандарма. Коли Іван Юхимович впізнавав крізь віконну решітку когось із своїх, то давав про це знати сигналами червоної хустинки.

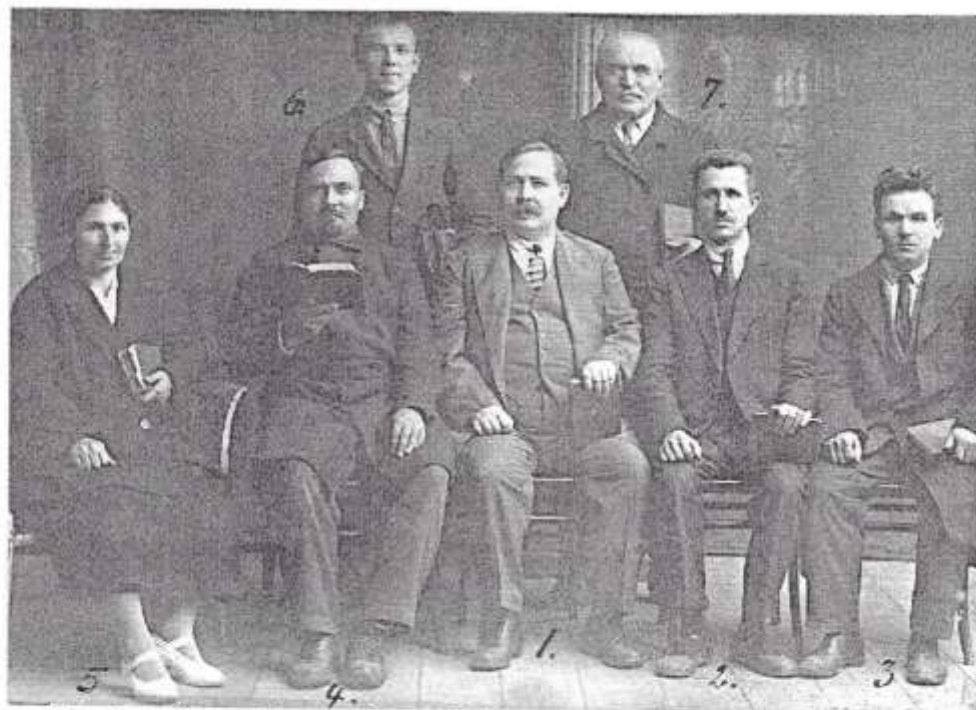
Побачення були недовгими. Начальство БПР відмовляє сказати правду дружині, де подівся її чоловік. Тільки на слізне прохання обласний прокурор відповів, що Воронаєва перевели в Харківську тюрму — одну з найбільших на той час у світі.

Справу вирішує горезвісна «трійка». Звинувачують в антиреволюційній та шпигунській діяльності. При зачинених дверях, без права захисту, Воронаєву оголошують вирок: п'ять років суворого тюремного ув'язнення.

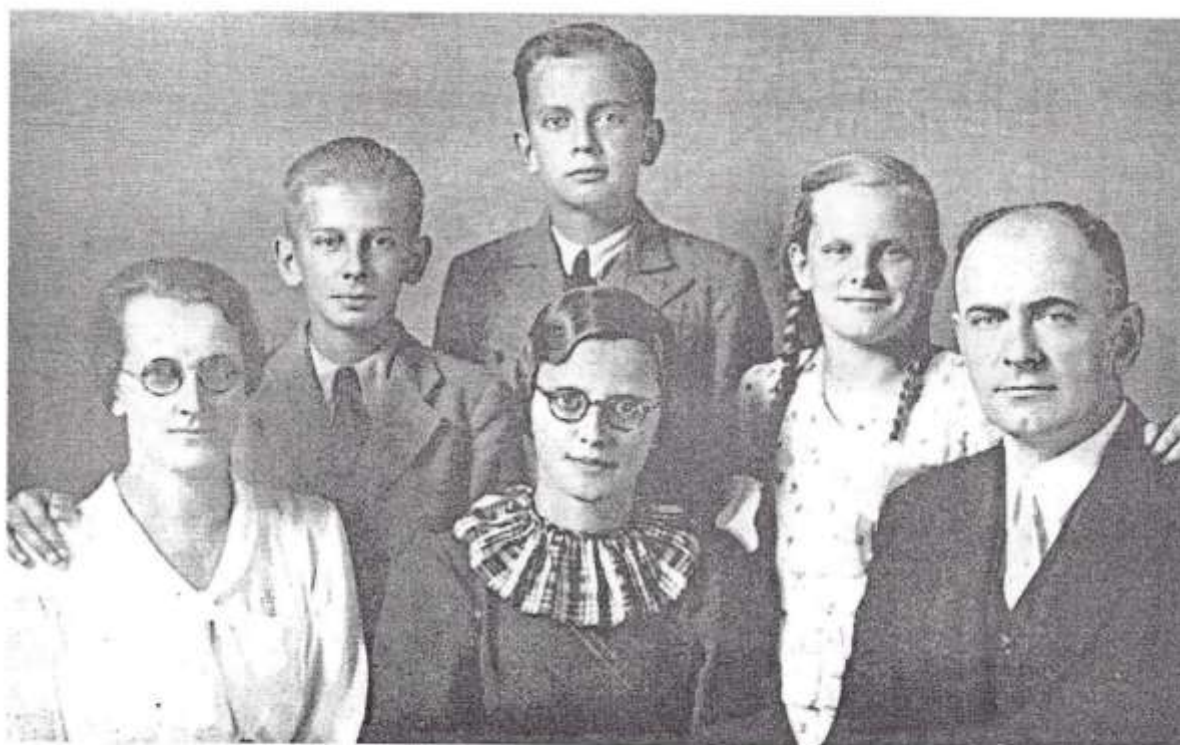
Через місяць часу його везуть етапом на Соловки, у табір Чіб'ю, що за двісті кілометрів від Воркути. В таборі відбувають строки більше десяти тисяч таких же як і Воронаєв ні в чому не повинних чоловіків і жінок.

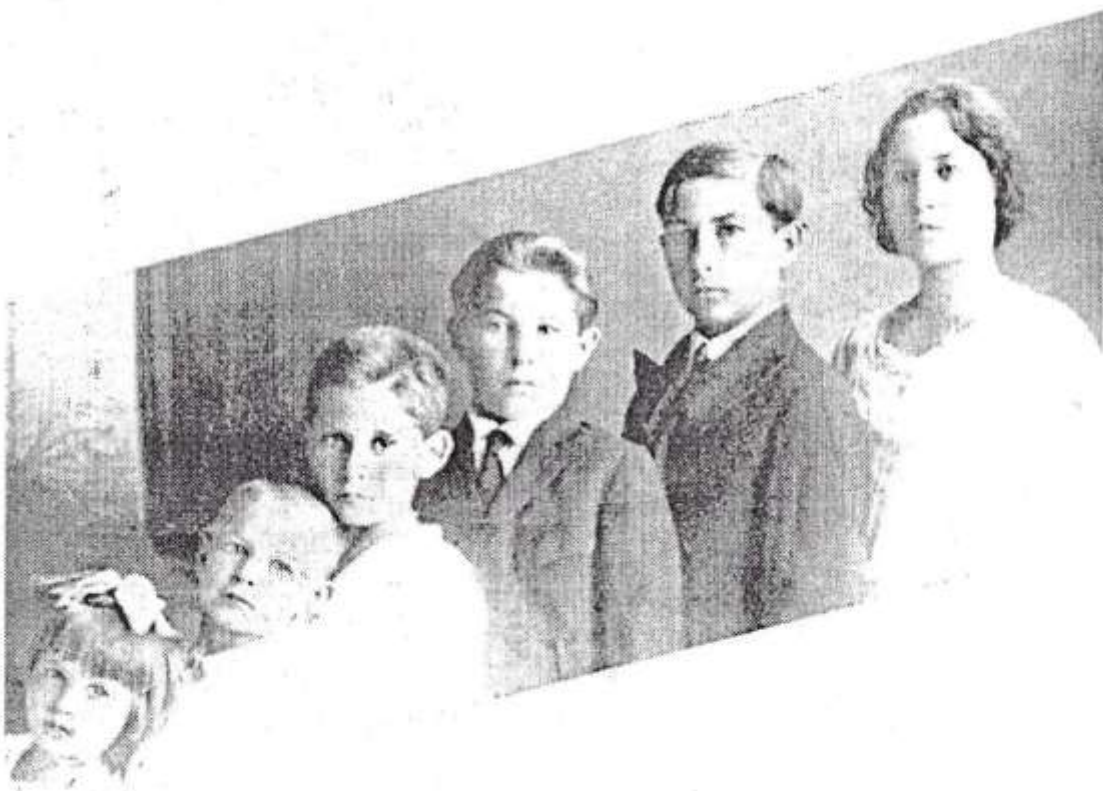
Родина І. Є. Воронаєва перед виїздом із США в Росію.
Нью-Йорк, 1920.

Правління Всеукраїнського Союзу ХСВ, заснованого Воронасвим у 1926 році:
 1-І.Воронаєв (голова), 2-В.Р.Колтович (заст. голови), 3-Д.Н.Замрига, 4-В.С.Павлов, 5-П.В.Кушнірова
 6-С.А.Алексік (секретар), 7-С.М.Міхно. Цифри на фото проставлені І.Ю.Воронасвим.

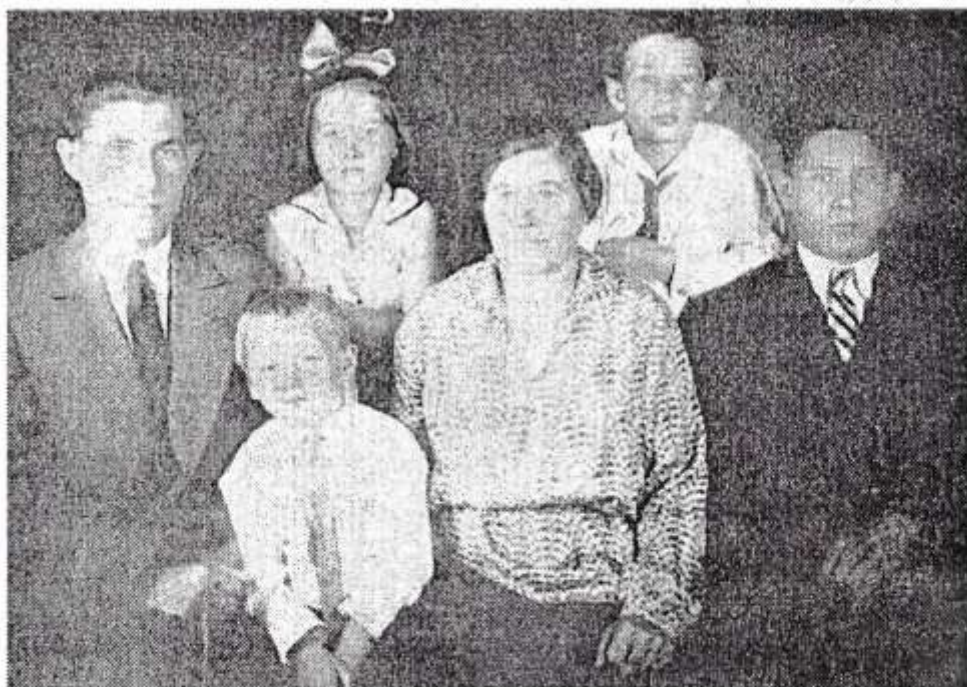
Секретар Східно-Європейської Місії Густав Кіндерман з сім'єю.
 (Фото перед Другою світовою війною).

На верхньому фото (у першому ряду зліва направо): дружина, Надійка, бабуся Оля Черкасова, Джон та І. Воронаєв; (у другому ряду): Петро, Олександр, Павло і Віра. На фото внизу: Надійка, Джон, Петро, Олександр, Павло і Віра. 1926 рік.

Катерина Опанасівна з дітьми: Олександром, Тимофієм та Надійкою. Фото 1929 року.

Зліва направо: Павло, Тиміш, Надійка, Катерина Опанасівна, Джон, Петро. Фото між 1930-1932 роками, Одеса.

▲ Пастор Ризької церкви бр. Борман зустрів першу групу дітей Воронаєва у 1932 році. Зліва направо: бр. Борман, Петро, Джон, Олександр.

◀ Надійка та Тиміш на пароплаві «Медзестік», який доставить їх із Франції у Нью-Йорк.

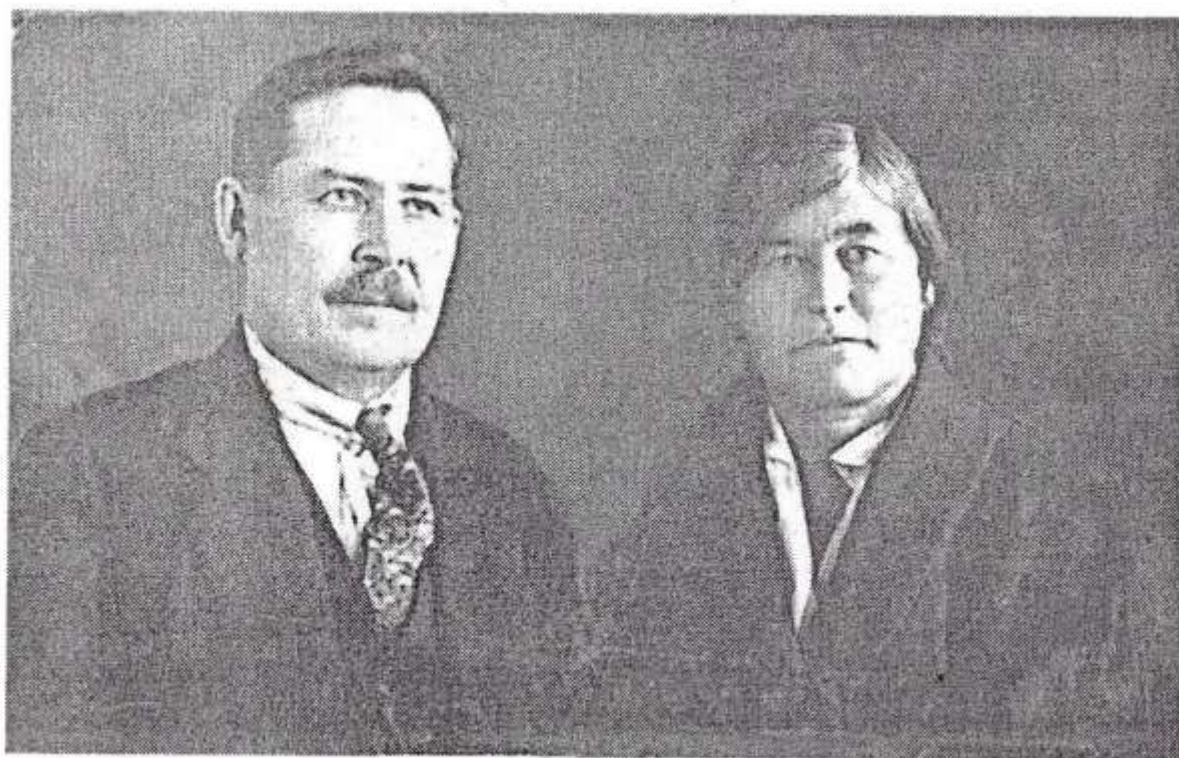
Липень 1934 р.

► Павло Воронаєв під час навчання у Біблійному коледжі в Англії.

Фото 1935 року.

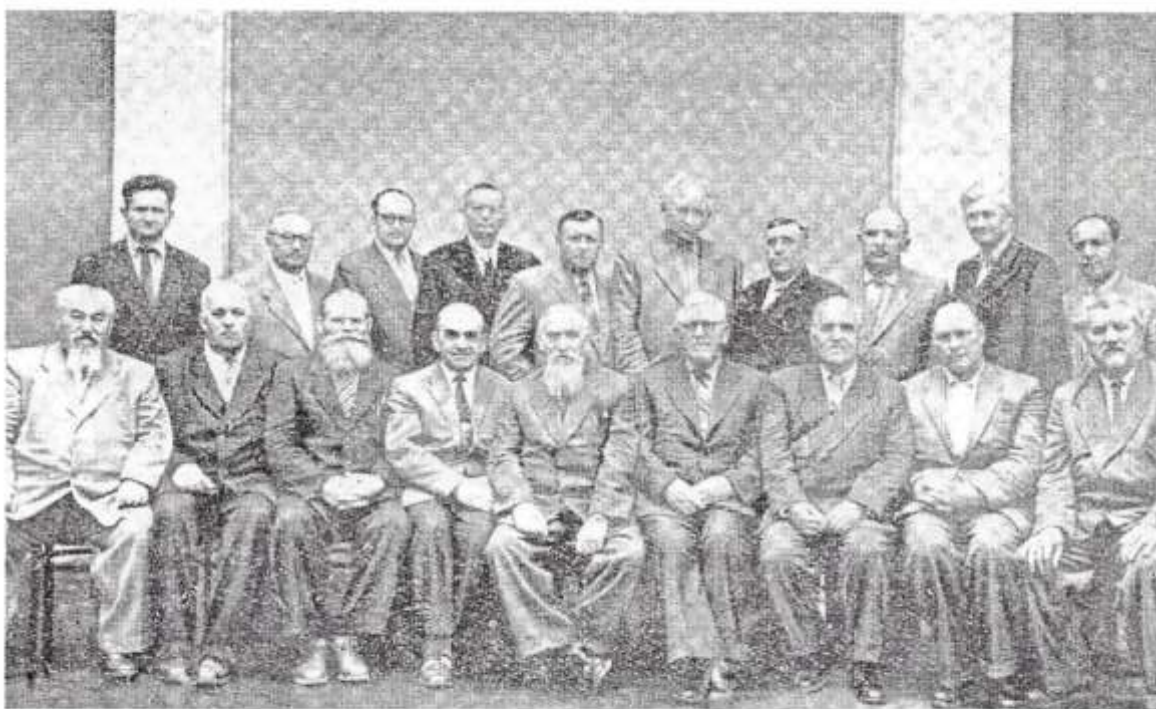

▼ Подружжя Воронаєвих після відбуття заслання у Чіб'ю. Це останнє фото Івана Юхимовича. 1936 рік.

Приятель Воропаєва по Нью-Йорку Іван Геріс, який також повернувся в рідний край на Кременеччину (Волинь) і спричинився до євангельського руху. Фото 1925 року.

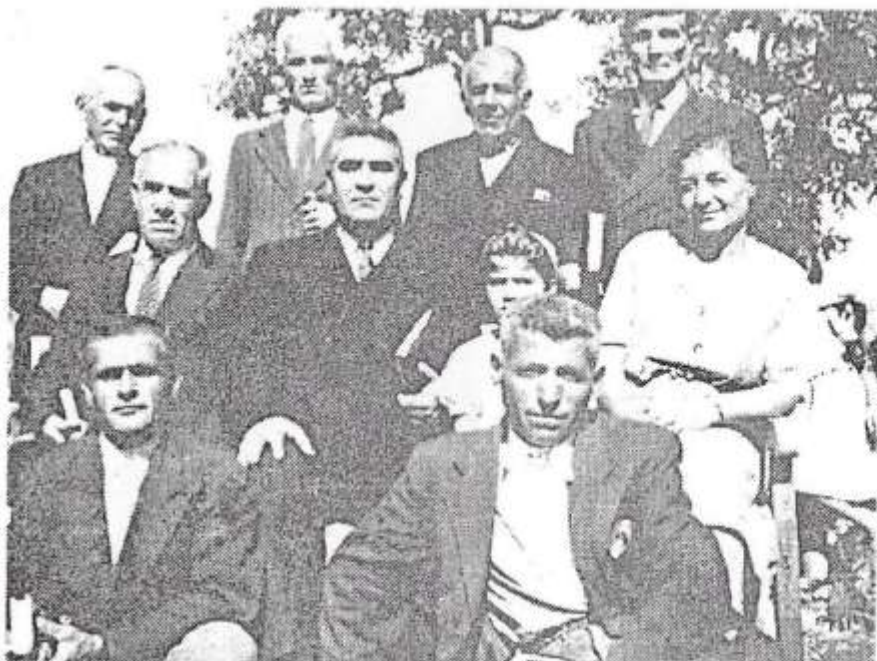
Співпрацівники Воронаєва, які приєдналися до Союзу ЄХБ на підставі Серпневої угоди 1945 року.

35

Зліва направо: Г.Горошко, А.Теслюк, Л.Андрєєв, А.Міцкевич, Г.Понурко.
Фото між 1945-1948 Роками.

37

◀ Провідні брати
Іранського п'яти-
десятиницького
Союзу. У центрі
сидить брат Тоо-
ма Насір.

Секретар Воронаєва бр.Підлісний з дружиною, дочкою і сином.
Фото 1983 року.

Трап и Репина Ускавдн

Ознайомившись зі справою, табірне начальство вирішило додати Воронаєву, як «заморському шпигунові», ще два роки тюрми.

Восени 1930 року Іван Юхимович розпочав страдницьке життя в'язня Сибіру. Як людині освіченій, з гарним почерком, йому дають працю в бухгалтерії автопарку.

Через два роки синові Петрові з великими труднощами і перешкодами вдається якось дістатися до батька. Як пригадує Петро Іванович, батько виглядав блідим і марним, повипадали зуби, зодягнений в лахміття, на ногах взуття з відірваними підшваами. Син залишив батькові своє пальто, валянки, трохи харчів і грошей.

Батько ділиться з сином і доброю вісткою: в лісі, в дуплі, він переховує Новий Завіт, який у вільні хвилини читає і молиться за стовбуром. Благає Бога за сім'ю, за братерство.

Син також поділився з батьком радісною новиною: після двохрічної переписки Міжнародного Червоного Хреста із більшовицькою Москвою нарешті отримано дозвіл на повернення в Америку трьом синам — Олександрові, Петрові і Джонові, які народилися в США.

Після десяти днів побачення Воронаєв із слізьми прощається з сином. Довго вдивляється в його обличчя. Душа батька відчувала, що бачаться з сином на скорботній землі востаннє.

Повертаючись в Одесу, Петро зупинився в Москві на короткий час для зустрічі із старшим братом Павлом. Павло Воронаєв працював тоді арматурщиком на будові «Дома Советов». Ця споруда мала стати славою Сталіна і його імперії на взірєць Вавілонської вежі. Будову було заплановано на місці зруйнованого більшовиками Храму Христа Спасителя, який був споруджений в пам'ять перемоги над наполеонівським військом у 1912 році. То була велика святиня для всієї православної Русі.

Та совети так і не здійснили свій гордий безбожний задум: вже під час закладання фундаменту ґрунт виявився дуже мя'ким.

Тепер, після розпаду комуністичної імперії, російський православний люд взявся за відбудову храму на тому ж місці у Москві.

Із Москви в Одесу брати Воронаєви поверталися разом. Павло хотів попрощатися зі своїми молодшими братами, які у скорому часі мали відбути до США.

Після Петрових відвідин двічі мала змогу приїхати в Чіб'ю і привезти передачу дружина, вона залишила чоловікові адреси синів в Америці. Спочатку Іван Юхимович сам писав короткі листи в США, та через деякий час Воронаєви писатимуть удвох, бо ГПУ не забариться запроторити в тюрму і дружину Івана Юхимовича.

В часи відвідин чоловіка у сибірському таборі Катерина Опанасівна розповідала йому про повальні арешти на Україні, про голод і смерть, про ув'язнення всіх співпрацівників Воронаєва, про те, що гебеушники і її саму переслідують в Одесі на кожному кроці, викликають і допитують.

Невідомо, наскільки допомогла б Воронаєву декларація про надання йому американського громадянства, яку він отримав в Одесі до арешту.

Одеські «жуліки» викрали у Воронаєва цю декларацію разом з грошми, коли той зайшов до магазину одягу. Фактично Воронаєв мав намір стати громадянином США, бо бачив, що з кожним днем наближається загроза з боку більшовиків. Декларацію він мав заповнити і відіслати до США. На слідстві гебеушники знали про це і навіть звинуватили його в тому, що хоче стати американцем. Одеські «жуліки», як видно, були досить досвідченими і працювали «на замовлення».

ТРОЄ СИНІВ ПОВЕРТАЮТЬСЯ В США

Як зазначалося вище, Олександр, Петро і Джон в листопаді 1932 року покинули Одесу, а Віра померла від тифу в Одесі в 1928 році. Отже Павло, Надійка і Тиміш залишаються напівсиротами зі своєю мамою.

Спочатку був намір добиратися у США через сусідню Туреччину. Але турецький консул відмовив братам у в'їзній візі, бо Туреччина того часу більше симпатизувала більшовикам, ніж Америці.

Тоді троє синів з Одеси добралися до Риги, де було американське консульство. Там їм видали паспорти і візи.

У Ризі дітей зустрів брат Борман, який мав зв'язок зі Східно-Європейською місією Асамблеї Божої США. З Риги діти Воронаєва прибули в Кенігсберг, де їх зустрів секретар тієї місії Густав Кіндерман.

Він був німцем за національністю, народився в Польщі. Кіндерман і його дружина розмовляли німецькою, англійською, польською і російською мовами. Брат Кіндерман перевіз дітей до міста Гданська, де був центр Союзу п'ятидесятників Польщі.

Густав Шмідт був суперінтендантом вищезгаданої місії. Він і його дружина також володіли багатьма мовами і могли спілкуватися особисто з дітьми Воронаєва.

Тут хочеться згадати, що місії був підпорядкований і Союз п'ятидесятників Польщі, головою якого був Артур Берхольц. До Союзу належали церкви як самої Польщі, так і Західної України і Білорусі.

Майже в одних роках почався п'ятидесятницький рух в Польщі і в Східній Україні. Праця обох Союзів: Західного (Г. Шмідт, А. Берхольц) і Східного під проводом Воронаєва розвивалася успішно, церкви росли духовно і кількісно, поки не настали часи сталінського терору, а згодом — Другої світової війни.

Місія Густава Шмідта проявила сердечну турботу про долю дітей місіонера Воронаєва; шукали можливостей допомогти матеріально, підтримати духовно.

Брат Кіндерман з Олександром Воронаєвим навідують деякі церкви в Німеччині. Зібрали трохи грошей на квитки до США. Через кілька місяців із Гданська дітей доставили у французький порт Шебурн. Звідти на англійському пароплаві вони прибувають у Нью-Йорк (грудень 1932 рік).

Зустрів дітей Дем'ян Матисюк, пастор Нью-Йоркської церкви і голова Російського відділу Асамблеї Божої. Він забрав дітей на один місяць до себе. Потім їх взяла Асамблея на своє утримання, влаштувала на навчання в коледжі. Жили в будинку місії, де зупинялися приїжджі місіонери.

Незабаром виявив бажання зустрітися з дітьми Воронаєва приятель їх батька Іван Степанович Проханов.

В 1929 році Іван Юхимович під час поїздки на запрошення п'ятидесятницьких церков в район Ладозького озера відвідав заодно і І. С. Проханова в Ленінграді. В його церкві Воронаєв мав проповідь на тему хрещення Духом Святим, поділився особистими переживаннями. Проханов знав Воронаєва здавна, коли вони несли служіння в Нью-Йорку. Після їхньої зустрічі в Ленінграді Проханов до кінця свого життя мав ще більше любові і прихильності до п'ятидесятників. Як свідчить Петро Воронаєв, в Берліні в останніх роках життя І. С. Проханов особисто пережив обітницю хрещення Духом Святим. Відомо, що після від'їзду з Нью-Йорку Воронаєва, з Прохановим мав зустріч брат Дем'ян Матисюк; це також мало вплив на Проханова в питанні хрещення Святим Духом.

Як тільки старші сини Воронаєва Олександр і Петро трохи освоїлися в США, вони почали турбуватися про матеріальну допомогу батькам в Росії. Спочатку допомогу отримувала в Одесі їх мама. Після арешту мами допомога приходила через «Торгсін» на ім'я сестри по вірі Деллі Федорович-Мідан, французенки за національністю. Оплачені синами продукти сестра відправляла Воронаєву посилками в табір Чіб'ю.

Сестра Деллі була дружиною білогвардійського полковника Федоровича. Вони були католиками, але обоє увірували в Христа через проповідь Воронаєва в Одесі і прилучилися до церкви п'ятидесятників. Після Другої світової війни сім'я Федорович повернулася у Францію, про що сповістять пізніше Петра Воронаєва в США.

Згодом два сини Воронаєви, Олександр і Петро, одружилися з американками, почали самостійне суспільне і родинне життя в Америці.

У даний час Олександр проживає в Мексиці, працював вчителем іспанської мови, зараз на пенсії. Петро Іванович довгі роки очолював власну місію «Дорога до Бога», а тепер є пенсіонером і проживає в місті Клівленді, штат Огайо. Третій син Джон не мав сім'ї, був фізично кволим. Працював майже двадцять

років в одному нью-йоркському ресторані. Ставши пенсіонером, переїхав до брата Олександра в Лос-Анджелес. Тут проживав якийсь час і помер в 1992 році. Олександр похоронив свого брата Джона у своєму мексиканському містечку Енсанади.

АРЕШТ ДРУЖИНИ

Після 1929 року колесо сталінських репресій вже котилося по всій Росії, а особливо по Україні. Тисячі ні в чому не винних людей потрапляли в лапи ГПУ, а потім НКВД.

В березні 1933 року вночі заарештовують сестру Катерину Опанасівну Воронаєву. В хаті плач і лемент дітей. Ось вже три роки як немає їх батька, а троє їхніх братів виїхали до США. Залишилися в хаті найстарший син Павло і наймолодші Надійка і Тиміш. Вони народилися в Росії і є її громадянами.

Дружину Івана Юхимовича також безпідставно звинувачують в шпигунській діяльності. Той же злий Іванов веде слідство, і «трійка» оголошує вирок: три роки заслання.

Воронаєву везуть етапами далеко на схід за Аральське море, в Караганду. Іван Юхимович пише листа в Москву і просить перевезти його в Караганду в один табір з дружиною.

Тюремне начальство з відповіддю не поспішає. Але приблизно через рік (осінь 1934 року) Катерину Опанасівну перевозять у Чіб'ю в табір чоловіка.

Воронаєви щиро дякують Богові, бо тепер живуть разом, хоча в суворих умовах важкої щоденної праці. Але у вільні години удвох сумують, моляться, линути думками до дітей, сподіваються волі.

Катерину Опанасівну призначили до праці в аптекобазі табору Чіб'ю.

З лютого 1935 року Воронаєви пишуть листи дітям в США уже вдвох. Дякують за посилки, за листи. Наставляють дітей жити в злагоді і любові, допомагати один одному, старатися добре вчитися у школах. Табірні листи сповнені невимовної батьківської журби і туги. Найбільше серце болить за маленькими Тимішем і

Надійкою, які після арешту мами залишилися в Одесі з братом Павликом. Але, дяка Богові, їм згодом теж вдається втекти до США.

Як правило, табірні листи до дітей в США починав писати Іван Юхимович, а закінчувала дружина: «... ви знаєте, як я вас любив, турбувався про ваше виховання, наймаючи найкращих вчителів. Як би я хотів вас бачити, говорити вустами до вуст, серцем до серця, але годі — різні континенти і обставини» — так пишуть Воронаєви дітям 25 травня 1935 року.

ВТЕЧА МЕНШИХ ДІТЕЙ

Після арешту мами найстаршому синові Павлові вдається за гроші вблагати Харківського чиновника і отримати тимчасові, терміном на один місяць, закордонні паспорти: на себе, Надійку і Тиміша.

1934 року їдуть молодші діти Воронаєва із старшим Павликом за маршрутом: Одеса — Москва — Рига — Кенігсберг — Гданськ — Франція — Нью-Йорк.

Асамблея Божа на цей раз вислала гроші на квитки в Гданськ — в Місію брата Г. Шмідта. Але квитки оплатили лише для Надійки і Тиміша як малолітнім. По прибутті в США тих двоє дітей Асамблея Божа також взяла на утримання, призначила в школи. Тимішу було тоді шість років, Надійці — одинадцять. Павло змушений був якийсь час залишитися в Гданську.

Дружина брата Кіндермана йде в Радянське консульство з Павлом Воронаєвим, щоб продовжити термін паспорта. Енкаведисти злісно накинулися на Павла, намагалися заарештувати, затримали у посольстві. Тільки завдяки рішучому втручанні сестри Кіндерман Павло виривається на волю. Залишатися Павлові в Гданську було небезпечно. Родини Шмідт і Кіндерман турбуються і влаштовують Павла на навчання у Біблійний коледж в Англії.

Менш як за один рік перебування в Англії Павло отримав запрошення від брата Петра приїхати в США. Американський посол в Лондоні видав в'їзну візу. Таким чином всі шестеро дітей Воронаєвих опинилися у вільній країні. То був 1935 рік.

Та де б не жили, навіть без злигоднів, але сирітська доля не солодка, тим більше для зовсім ще малих Надійки і Тиміша.

Павло з братом Гаєвським, приятелем Воронаєва по Нью-Йорку, навідують разом слов'янські і американські церкви, проповідують Слово Боже. Крім того, Павло має змогу передати правду про гоніння християн в Радянському Союзі. Ті місійні подорожі і служіння сприяли матеріальним жертвам на дітей Воронаєва.

З такою інформацією роз'їжджав і Петро Воронаєв. Але для самого їх батька Івана Юхимовича це не послужило на добре. Більшовицьке НКВД тепер і чути не хотіло, щоб випустити за межі країни ще одного свідка нелюдських страждань християн у Росії. Аджеж це були часи нечуваних повальних арештів лише на таємний донос сусіда за вироком однієї «трійки».

Ми вже говорили про найстаршого сина Павла, який народився у Харбіні в 1912 році. Як пригадує його брат Петро Іванович, Павло не міг прийняти водне хрещення по вірі в Одесі, оскільки Радянська влада забороняла хрестити дітей віком до 18 років. Тому Павла охрестив в Англії брат Кіндерман.

Павло по приїзді в США в 1935 році через якийсь час поселився в Індіанаполісі, штат Індіана. Мав свій магазин господарчих товарів. Відвідував з сім'єю американську п'ятидесятницьку церкву. Помер Павло Іванович Вернон (таке прізвище взяв собі в Америці) в 1989 році в своєму Індіанаполісі. Дружина померла раніше.

Надійка, яка народилася в Одесі в 1922 року, по приїзді в США поселилася з братиком Тимішем в Клівленді, штат Огайо, разом із старшим своїм братом Петром. Вона працювала до виходу на пенсію акушеркою. Відвідує з чоловіком американську п'ятидесятницьку церкву. Трохи розуміє по-російськи, але не розмовляє.

Тиміш, який народився в Одесі 1927 року, має свою сім'ю, пенсіонер, проживає в місті Мінеаполісі, штат Мінесота. До виходу на пенсію працював в страховій компанії. Відвідує церкву Асамблеї Божої. Як бачимо, на сьогодні із семи дітей Воронаєвих троє вже відійшли у вічність.

ПОВЕРНЕННЯ ІЗ ЗАСЛАННЯ

В листопаді 1935 року закінчився термін заслання для Катерини Воронаєвої. Але вона вирішила залишитися добровільно до закінчення терміну ув'язнення чоловіка у червні 1936 року.

У листі до сина Петі (січень 1936 року) мати сповіщає про своє звільнення: «15 листопада я стала вільною і могла б поїхати назад в Україну. Але куди і до кого? Буду тут, поки не звільниться батько в червні цього року. Моє здоров'я слабке. Нам краще бути разом. Батько почуває себе краще, але постарів і став гірше бачити».

Прийшов довгожданий день волі. 18 червня 1936 року Воронаєви залишили в'язничний табір у Чіб'ю. Їм видали дозвіл на поселення в Калузі, недалеко від Москви.

З дороги пишуть дітям в США листа. Діляться радісною новиною: «... ми на волі! Любі наші діточки, за роки розлуки наші серця сильно зболілися журбою за вами, а особливо за малими Тимішем і Надійкою. Сподіваємося і молимося, що скоро зустрінемося».

Та ба — не скоро, а для самого Івана Юхимовича — ніколи на землі, а лишень в Царстві Христа, якщо діти збережуть віру Христову і батьківську.

В Калузі Воронаєвим дали дозвіл поселитися в маленькій квартирі по вулиці Радянській, 32.

6 липня 1936 року про це сповіщають дітей. Незабаром їх тут навідує представник американського посольства в Ризі. Пояснив Воронаєвим про стан справи їхнього повернення в США до дітей. Дозвіл з боку США отримано, затримка лише за дозволом советів.

Калузьке НКВД зобов'язало двірника слідкувати за кожним кроком Воронаєвих і доносити. Їх викликають, злісно обурюються: «Почему вы хотите уезжать в США?». Воронаєви тихо пояснюють, що там їхні діти.

В жовтні 1936 року Воронаєви пишуть дітям, що отримали в'їзні візи з посольства США і прилучили їх до заяв на виїзд.

Сповідують дітей, що за три місяці перебування в Калюзі прожили всі заощадження, і тепер доводиться продавати особисті речі, що живуть самотньо, без друзів, бо біда ходить слідом.

Воронаєви відчувають і очевидно усвідомлюють вкрай непевне становище. Пишуть прохання про допомогу у виїзді дружині Максима Горького — Є. М. Пешковій.

Три роки тому до тов. Пешкової звертався з проханням допомогти повернути додому маму син Павло з Одеси. Пешкова тоді добровільно займалася допомогою політичним в'язням. Вона формально відповіла, що прохання Павла передала в ОГПУ Харкова з тим, щоб лише прискорили слідство над Катериною Опанасівною Воронаєвою.

В Калюзі Воронаєв отримав листа від рідної сестри із станиці Неплюєвської. Довідався про сумну новину — їх мама, Ольга Черкасова, померла ще в 1933 році, на 85 році життя. Як ми вже згадували, вона в 1926 році ще змогла провідати свого сина Микиту Черкасова в Одесі, прийняла свідчення сина, стала віруючою. До речі збереглася фотографія, на якій Ольга Черкасова сидить з сином та невісткою в оточенні внуків.

Від своїх батьків отримала листа і Катерина Опанасівна. Її батько Башкіров важко хворіє і знаходиться при смерті, просить дочку приїхати. Але де взяти грошей на далеку дорогу з Калуги в Киргизстан?

В іншому листі Воронаєви тішать себе і дітей, що Московський «Інтурист» отримав із США необхідні папери для виїзду Воронаєвих. Затримка, мовляв, лише за паспортами і виїзними візами.

Калужське НКВД не поспішає з їх видачею, адже 1936-37 роки відомі найжорстокішими арештами невинних людей по всій Росії.

ДРУГЕ УВ'ЯЗНЕННЯ ВОРОНАЄВА

В черговому листі Катерини Опанасівни з Калуги до дітей в США читаємо: «... 16 жовтня 1936 року батько поїхав на авто

туди, де був в тридцятому році. Тепер не знаю, як буде з поїздкою до вас. Знову переживання і сльози».

Півтора місяця тримають Івана Юхимовича в Калужському НКВД. В грудні 1936 року перевозять в сумнозвісну московську Луб'янку. Знову знущання і допити. Звинувачення ті самі: «антиреволюційна діяльність, шпигун США». Та сама трійка вершить долю жертви, дають новий термін. Через місяць із Луб'янки запроторюють Воронаєва в каторжний ДОПР в місто Маріїнськ за Ленінградом.

Щоденно гонять на Біломорський канал, який прокладали в'язні за вказівкою Сталіна. Від важкої праці та недоїдання люди не витримували і помирали. Мало хто залишався живим і повертався на волю.

Із Маріїнська немає ніяких ні усних, ні письмових відомостей від Воронаєва. Діти тримають в пам'яті лише переказ одного із в'язнів Маріїнська про те, що їхнього батька енкаведисти затравили вівчарками в 1941 чи в 1942 році.

Спочатку навіть треновані пси не наважилися накинутися на Івана Юхимовича, який схилив коліна перед смертю на лісовій галявині. Тільки коли сталінські карателі почали збивати жертву, тоді і звірина почала шматувати тіло вірного послідовника Христа.

Зерна правди Христової, скроплені кров'ю звитяжця віри Воронаєва, принесли рясні плоди. В Україні і за її межами з'явилися сотні і тисячі послідовників Христових, що пережили п'ятидесятницю і дотепер продовжують почату Воронаєвим працю спасіння грішників.

Діти Воронаєва невпевнено пригадують, що остання вістка про батька була в 1942 році.

Для пам'яті нащадкам згадаємо і про близьких співпрацівників Воронаєва по Всеукраїнському Союзу Християн Євангельської віри. Ними були: Колтович, Підлісний, Понурко, Бут, Пономарчук, Кузьменко, Павлов, Кушнірова, Гальчук, Рюмшин, Замрига, Міхно та інші.

Між іншим, збереглася фотографія Ради Союзу ХЄВ України, на звороті якої Іван Юхимович власноручно назвав імена: І. Ю. Воронаєв — голова, В. Р. Колтович — заступник, С. А. Алексік

— секретар, Замрига, Павлов, Кушнірова, Міхно — члени Ради.

Як відомо, на Другому З'їзді в жовтні 1927 року заступниками Воронаєва були обрані Колтович і Гальчук, членами Ради — Рюмшин, Кушнірова, Павлов, а секретарем Союзу — Підлісний. Брати М. В. Рюмшин і Д. І. Пономарчук були вибрані, окрім того, союзними проповідниками.

І. Ю. Воронаєв мав від Бога видіння праці і за тим взірцем будував діло Боже. Він розумів, що навіть при наявності обдарованих служителів Євангелії без чіткої організаційної структури, яка б визначила залежність, обов'язки і права з відповідальністю неможливо успішно вести працю для Бога.

Велику увагу Воронаєв приділяв Біблійному навчанню і хрещенню Святим Духом. Через часопис «Євангелист» передавав церквам науку Біблії, інформував про життя і працю в місцевих церквах, про працю Ради Союзу.

На закінчення про останні дні Івана Юхимовича зазначимо, що в Маріїнській тюрмі він знаходився приблизно п'ять років.

Петро Воронаєв пригадує, що сестра Делла Федорович мала переписку з Воронаєвим, коли жила ще в Одесі. Після 1936 року вона пересилала Івану Юхимовичу в Маріїнськ листи від дітей. Але після суворої ізоляції Воронаєва від нього вже не було жодної звістки. До війни сестра Делла переслала синові Петрові в США декілька листів Воронаєва, написаних в Маріїнську.

ПЛАЧ РАХІЛІ. АРЕШТ

Біди праведного Іова були важкими ще й тому, що приходили одна за одною, не даючи перепочинку.

Воронаєв з дружиною чимало зазнали горя в північному таборі, але те, що терпіли, молилися і плакали разом, було для них Божим благословінням, бо могли втішати одне одного, разом чекати волі і зустрічі з дітьми. Тепер прийшла ще більш жорстока розлука, бо було відомо, що з московської Луб'янки мало хто повертався.

Катерина Опанасівна залишилася в Калужі без засобів. Не було жодної людини, яка хоча б поспівчувала. Зібрала залишки

убогого добра в клунок і поїхала сховатися під батьківську стріху в Кизил-Ароват, Туркестан. Це був початок січня 1937 року. Тут вона перебувала майже рік часу, а далі поїхала до своїх двох сестер і брата в Ташкент. З Туркестану пише листи до дітей у США. Як може, засекречує свою адресу. Відповіді і посилки просить за краще висилати в Одесу на адресу подруги їх сім'ї Марії Паскалової.

Сестри і брат Катерини Опанасівни були невірними. Окрім того, брат служив начальником міліції. Вони не можуть зрозуміти душевний стан своєї сестри. Їй дорікають, звинувачують. Враховуючи ці обставини, Воронаєва просить дітей писати їй, на всяк випадок, на головну пошту «до вимоги». В одному із листів вона пише: «... Микита хворіє і не може поправитися». Діти здогадуються, що Микита — це справжнє ім'я їхнього батька.

Та які б заходи не вживала Воронаєва, щоб себе якось заховати, для «вездесущого і неусипного» НКВД вони не були перепорою. Коли Воронаєва в черговий раз прийшла по листи на Ташкентський поштамт, її після декількох місяців перебування тут, заарештовують вдруге і засуджують на шість років. Засилають у Фергану в табір засуджених. Це було влітку 1937 року.

Тільки після Другої світової війни Воронаєва вперше подала звістку про себе (1947 рік). Звертається по пам'яті на стару адресу до приятеля її чоловіка брата Матисюка, у Нью-Йорк. Просить допомогти розшукати дітей, дати їх адреси. Подає Матисюкові імена всіх шістьох дітей і дні їх народження. Ні слова не говорить, що вона ще і далі залишається на висланні (Фергана вул. Інтернаціональна, 3).

Під час війни син Петро Воронаєв кілька разів пробував відшукати батьків, але безрезультатно. Він звертався і в Червоний Хрест, і в посольство Америки в Москві, і до давнього батькового співпрацівника по українському Союзі ХЄВ брата Пономарчука. Відповіді якщо й приходили, то одного і того ж змісту: «Знайти слідів і місце знаходження вашого батька і мами не вдається».

Тільки в часи хрущовської відлиги, згідно до амністії 1958 року, Катерину Воронаєву випускають на волю. Про це вона хутенько сповістила дітей у США, бо на той час вже мала адресу сина Петра. В цьому ж році Воронаєва повертається до Одеси

(Велика Фонтанка, Майський провулок, 1). В Одесі вона отримує першого листа від дітей після десятків років розлуки. Вона зворушливо відповідає: «Петрику, як ти ошчасливив і втішив материнське зболене горем і смутком серце. Як я прагну всіх вас бачити. Молюся день і ніч, щоб нам зустрітися і втішитись в моїй старості».

Вона також сповіщає дітей про те, що про Микиту Петровича нічого не знає. Плекає надію, що може її чоловік, їхній батько, ще живий.

В 1959 році Воронаєва їде в Кишинів до Пономарчука, в Москву до Жидкова і Карєва з проханням допомогти відшукати її чоловіка, та всі вони лише розводять руками (бо хто хоче мати справу з горезвісним КДБ?).

ВОРОНАЄВА З ДІТЬМИ В США

Ще перед війною в США розгорівся чималий рух за звільнення із заслання місіонера Воронаєва і його дружини. Ця справа набрала великого розголосу. Нею зацікавилися не тільки Червоний Хрест і церковні діячі, але й високі урядові особи: сенатори, послы, політики. З великою петицією звертається до радянського посла у Вашингтоні відомий тоді євангеліст Джеральд Вінрад. Трояновський неохоче, але відповів, що справа Воронаєвих, як громадян Росії, — компетенція місцевої влади.

Уряд США позитивно вирішив прохання дітей Воронаєвих і вислав в 1958 році в'їзну візу для їхньої мами. Затримка, мовляв, за дозволом з боку радянського уряду.

В 1959 році генсек Хрущов прибув з візитом до США. Павлу Воронаєву вдалося пробратися у Вашингтоні впритул до хрущовської делегації. Пробоє вручити прохання самому Хрущову. Але той розпорядився, щоб прохання взяв секретар посольства. Хрущова з цією справою в час його візиту таки ознайомили. За цю справу особисто просив Хрущова і бізнесмен Сайрус Ітон, який подарував тоді радянському лідерові племенні молочні корови. На взаєм Хрущов дарує Сайрусу руську «трійку» коней з тачанкою. Сайрус

Ітон був сиротою, якого усиновив мільярдер Джон Рокфеллер. Згодом Сайрус став власником Клівлендських ливарних заводів.

Навіть тодішній кандидат у президенти США Губерт Хемфрі підключався до справи Воронаєва.

На Воронаєву в Одесі енкаведисти роблять останній тиск, щоб відмовилася від домагань виїхати в США.

Підговорили і М. В. Кузьменка, який ніс тоді служіння старшого пресвітера по Одеській області, щоб той вплинув на Воронаєву. Комуністи облудно радили Воронаєвій викликати всіх дітей із США до себе в Одесу. Але Бог чує молитви матері і осиротілих діточок.

Нарешті, 8 липня 1960 року Катерина Воронаєва назавжди покидає Росію, в якій пережила зі своїм чоловіком важкі страждання за віру. А 9 липня про її приїзд в США знала вся Америка. Її зустрічають онуки і діти, яких не бачила 27 років. Вийшовши з літака вона привітала велику юрбу чекаючих на неї помахом хустини. Від радості часто повторює: «Я радію, я щаслива, що побачу своїх дітей». Дочка Павла вручає бабусі букет троянд. Коли Петро вказав мамі на Надійку, Воронаєва не змогла більше втриматися від сліз. Адже вона розлучилася з нею в десятирічному віці, а Тимішу було всього п'ять років.

Недовго мати тішилася дітьми та онуками і волею в США. Довголітнє поневір'яння в таборах, заслання і смерть чоловіка, розлука з дітьми надломилі фізичні сили. В липні 1964 року на 74 році життя в Лос-Анджелесі Катерина Опанасівна Воронаєва відійшла в кращі оселі свого Отця.

Читаючи «американські» листи Воронаєвої до дітей, бачимо, що її радість скоро почала змішуватись зі смутком і вболіваннями за їхні душі. Вона хотіла бачити у своїх дітях батьківську самовіддачу, віру в Христа, богобійне життя.

Асамблея Божа багато потурбувалася дітьми місіонера Воронаєва, не залишила їх у злигоднях, дала освіту. Та мати хотіла бачити в них щось вагоміше, чистіше. І це мучило її серце, заставляло гаряче, зі слізьми і далі благодати Небесного Отця за долю дітей. З такою молитвою вона залишила землю віри і страждань.

АРХІВНІ МАТЕРІАЛИ

Їх збереглося не багато, але і не мало. Більшість з них знаходяться в Петра Воронаєва (м. Клівленд, США). Дещо зібрано п'ятидесятницькою церквою в Одесі, де певний час проживав Воронаєв.

Всього, що мається на сьогодні, немає змоги надрукувати в цій книжці, але автор зважив за корисне хоча б подати для читача лист до посла Трояновського та деякі фотографії.

Лист Радянському послу у Вашингтоні А. А. Трояновському (переклад з англійської).

Шановний пане посол!

Справа пресвітера Воронаєва, вдруге заарештованого радянським КДБ у Калюзі, і його дружини починає привертати міжнародну увагу. Нелюдське ставлення до цих добрих людей вже набуло широкого розголосу в багатьох країнах світу, зокрема в Англії, Німеччині, Швеції, Канаді і США.

Обурення наростає з кожним днем. Люди з усіх сфер життя по цілому континенту Америки починають цікавитися деталями справи Воронаєва. По радіо, в пресі, з сотень кафедр в усіх кутках Америки обговорюються репресії над Воронаєвими.

Це ж спостерігається і за кордоном. Наприклад, в Стокгольмі недавно 5000 душ організували мітинг протесту, на якому єдиною темою була ця справа.

Можливо, Ви не погоджуєтесь з релігійними поглядами його друзів в Америці, але щоб відвести критику щодо вчинків вашого уряду в релігійних питаннях, корисним буде звернути вашу особливу увагу до цього звернення і сприяти звільненню Воронаєва від подальших переслідувань КДБ.

Обурення в даний час є таким великим, що я особисто можу засипати ваш кабінет десятками тисяч листів, якщо це необхідно.

Згідно останніх публікацій преси радянський уряд ніколи так не потребував прихильності громадської думки з боку Америки, як зараз. Нам стало відомо, що це пов'язано з внутрішніми негараздами у вашій країні, а також із зовнішньою неприязню з боку Японії, Німеччини та Італії. Треба сказати відверто, що теперішній стан справи Воронаєва зовсім не сприяє дружнім відносинам між нашими двома країнами.

З цих та інших причин ця справа повинна бути вирішена розумно і гуманно без подальшого зволікання.

Щоб освіжити вашу пам'ять, і заради сотень тисяч американців, які будуть читати цього листа, коли його опублікують, я коротко перерахую події, які призвели цих добрих людей до теперішнього стану.

Воронаєв народився в Росії у 1885 році в родині селян. Молодим хлопцем він був змушений вступити на службу в царську армію. Під час військової служби в місті Ташкенті, приблизно в 1908 році, він потрапив під вплив Євангелії Ісуса Христа. Після свого навернення він приєднався до баптистської церкви.

У 1912 році він із дружиною Катериною приїхав у США як емігрант. Навчався в коледжі на західному узбережжі. Оволодів англійською мовою, закінчив курси теології і став пастором Першої російської баптистської церкви в Сіетлі. Його відданість, чесність і висока розумова здібність відкрили перед ним нові обрії. Він був переведений на посаду пастора Першої Російської баптистської церкви в Нью-Йорку, де він також трудився як редактор відомого російського журналу «Правда и Жизнь».

Потім прийшла Жовтнева революція 1917 року, під час якої був скинутий Керенський, пролилось багато крові.

Після встановлення в Росії ленінської диктатури, у Сполучених Штатах було опубліковано багато статей про релігійну свободу, яка ніби-то мала бути дарована всім радянським людям. Коли радянська конституція 1920 року була складена, Воронаєв, як і тисячі інших його співвітчизників, прийняв повідомлення про свободу релігії в Росії за чисту монету. З дружиною і п'ятьма дітьми, наймолодше з яких було кільkamісячним немовлям, вони

15 липня 1920 року відбули з Нью-Йорка до своєї рідної землі. Радянська влада дала їм дозвіл на в'їзд в країну, і вони поселилися в Одесі.

Зауважте будь-ласка, що Воронаєв проживав у США як почесний громадянин більше восьми років, тут народилися його діти і він завжди і в усьому був лояльний до країни, яка його прийняла.

На свій подив, він скоро по приїзді на батьківщину побачив, що вогонь релігійного переслідування і ненависті розгорівся по всій країні, а атеїзм став релігією нової влади. Та беручи до уваги положення радянської Конституції, він розпочав програму християнського служіння, яке скоро досягло багатьох областей Росії. Жодного разу Воронаєв не переступив офіційного статусу вашої держави. Він уникав політичної діяльності, не втручався в жодні справи, працюючи виключно в духовній сфері.

На сьогодні він відсидів вже більше шести років у брудних тюрмах і концтаборах вашої країни. До цього часу він не був звинувачений ні в якому злочині і, разом з тим, йому не було дано права на законний суд і захист.

Я призупинюся, щоб Вас запитати: де є радянська справедливість, про яку так багато читаємо в пропагандистській літературі, розповсюдженій інтернаціональною комуністичною партією Сполучених Штатів? Нам кажуть, що Росія є «найвільніша країна світу».

Працюючи в межах вашого опублікованого закону, пан Воронаєв заснував «Всеукраїнську Спільку Християн Євангельської Віри». У 1926 році він був обраний першим президентом цієї організації, а також призначений редактором її аполітичного журналу «Євангелист». До 1929 року Об'єднання нараховувало 126 тисяч членів. Воно включало 15 тисяч Домів молитви, налічувало у своїх рядах не менше 10 тисяч проповідників. Після восьмого випуску журнал був заборонений Радянською владою, а заснований Воронаєвим Союз ліквідовано.

Зауважте, шановний консуле, цей феноменальний ріст відбувався в час, коли ваші лідери в Москві під керівництвом Смірдовича докладали всіх зусиль, щоб придушити будь-які форми

релігії. Радянська влада завжди недооцінювала живучості і витривалості Євангелії Господа Ісуса Христа.

Навіть після того, як московські лідери зійдуть з історичної арени, Бог і далі буде правити на небесах, і сила Христової Євангелії все ще буде відчуватися на землі. Маса росіян і далі будуть славити Бога Єгови в своїх серцях. Духовна істина не може бути переможена фізичною зброєю.

На протязі всього часу, коли праця Воронаєва поширювалась і приносила користь десяткам тисяч людей в Росії, Одеське ГПУ постійно докладало всіх зусиль, щоб залякати його. Ця ситуація продовжувалася, незважаючи на той факт, що Об'єднання було офіційно зареєстроване в Комісаріаті внутрішніх справ України.

Більше року Воронаєва щоденно переслідувала таємна поліція. Жінка-шпигун під іменем Гаріна проникнула в його організацію. Після здобуття офіційної посади вона служила донощиком на керівників Об'єднання в ГПУ. Хоча Воронаєв не мав що приховувати і не був ні в чому винен, завжди слідкував, щоб точно дотримуватися державного правопорядку.

Вам відомо, що до християнських служителів в Радянському Союзі завжди ставилися як до невинуватих злочинців. Приїжджаючи в якесь місто, вони зобов'язані зареєструватися і платити податок. Вони не користуються ніякою свободою і постійно знаходяться під наглядом таємних агентів. Таким чином кожний крок пастора Воронаєва був завжди під пильним наглядом. Перед ув'язненням впродовж кількох місяців йому щодня дзвонили, щоб він з'явився в штаб ГПУ.

Нарешті 7 січня 1930 року глухої зимової ночі Воронаєва арештувала таємна міліція, вся власність Об'єднання була конфіскована. Всі реєстровані члени правління об'єднання також були кинуті за ґрати.

Більше року Воронаєв переносив ганебні і жахливі тортури в тюрмах Одеси та Харкова. Не вистачило б кількох томів, щоб описати всі заподіяні йому страждання.

Нарешті «особлива трійка» оголосила вирок: п'ять років примусових робіт. Йому навіть не дозволили бути присутнім на

так званому суді. Окрім того, він не мав права мати свого представника для захисту. Воронаєв так і не довідався про суть свого злочину, і судовий процес ніколи не був опублікований. Пізніше йому з іронією повідомили, що була допущена помилка і термін позбавлення волі збільшили на два роки.

Воронаєва запроторили до одного з найжахливіших тюремних таборів Радянської Росії. Протягом шести років він пройшов через «пекло на землі», в сибірських лісах, де, як відомо, багато російських християн загинуло, як раби на галерах.

400 миль поза Котласом, вздовж льодових берегів р. Печори, цей Божий чоловік був змушений перебувати під постійним наглядом охоронців, рубати дерева, будувати дороги, копати канали, працювати у вугільних і мідяних шахтах, виконувати інші примусові роботи лише за те, що був християнином.

Коли друзі і діти в США дізнались про нещастя Івана Воронаєва, було зібрано 1500 доларів, щоб купити виїзний паспорт в Америку для його дружини Катерини Воронаєвої.

Як тільки заява на виїзд була подана і гроші заплачені, ГПУ на світанку 10 березня 1933 року її заарештувало. Забрана хворою з ліжка, відірвана від своїх двох маленьких дітей: Тимофія (5 років) і Надії (10 років), дружина Воронаєва була кинута в Одеську в'язницю. Це було відповіддю таємної поліції на прохання виїхати з країни! Уявіть собі почуття її двох діточок, які були залишені безпомічними в порожній квартирі без матері.

Після кількох місяців пробування у тюремній лікарні, коли від неї залишились тільки шкіра і кісті, цю чесну християнку перевезли за кілька тисяч миль у табір засуджених.

Пізніше в серпні 1934 року її перевезли в тюремний табір, де був її чоловік. Там вона була змушена працювати прибиральницею в конторах і на складах, прала одягу для охоронців в льодяній воді, мила підлоги, виносила сміття, була буквально «козлом відпущення».

І вона є лише однією із тисяч, які переносили і переносять подібну долю!

З десятих тисяч проповідників, які були в Об'єднанні Воронаєва до 1929 року, майже половина вже загинула, а ті, що

залишилися живими, приречені на таку саму долю як їхній керівник.

Після перенесених труднощів і випробувань пастор Воронаєв з дружиною повернулись на волю у червні минулого року і оселились у м. Калюзі за кілька сот миль від Москви.

Є докази, що здоров'я Воронаєва серйозно підірвано, тоді як здоров'я дружини знищене повністю. Її серце настільки хворе, що вона може бути відкликана від свого нещастя в будь-яку хвилину.

Її найбільшим бажанням є ще побачитись перед смертю з Тимофієм і Надією та іншими дітьми.

Всього в сім'ї є шестеро дітей, які зараз усі живуть у Сполучених Штатах. Хоча троє з них є американськими громадянами за народженням, керівництво в Москві відмовило відпустити їх з країни, поки Червоний Хрест не заступився за них в Женеві 1932 року.

Їхні троє дітей були викуплені в уряді Росії за велику суму грошей через радянську організацію, звану як «Інтурист».

22 жовтня 1936 року Воронаєв був знову заарештований і кинутий у тюрму в Калюзі.

Тимофієві — вісім років, Надії — 13, обоє проживають у США. Дуже важко цим невинним діточкам зрозуміти, чому їм не дозволено бачити своїх батьків. Щоночі вони засинають у сльозах. Щодня запитують: «Де мама?», «Чи ще живий тато?», «Коли вони повернуться до нас?»

Шановний пане консуле, щонайменше 3 мільйони американських громадян і мільйон канадійців знають у деталях справу Воронаєва. Кількість їх зростає щоденно! Ця справа дуже швидко набуває міжнародних масштабів і загрожує принести ще більше ганьби вашому уряду ніж все інше, що траплялось протягом останніх 19 років, якщо цьому не буде покладено край.

Плач Тимофія і Надії вже відгукується в серцях мільйонів! Величезний спонтанний рух починається; якщо пастор Воронаєв з дружиною будуть піддаватися подальшим переслідуванням, ви почуєте про це не тільки в Америці.

Ви, звичайно, зацікавлені сприянню дружніх відносин між нашими двома країнами. Найбільше, що Ви можете зробити у цій справі — це дати можливість цим двом літнім людям виїхати до Америки, щоб бути зі своїми дітьми при заході їхніх днів, які навіть в найкращому випадку, напевно будуть недовгими.

Такий вчинок з Вашого боку відразу послабив би напруження й допоміг би мільйонам забути про те, що є постійно у них на думці: яка велика несправедливість завдана цій беззахисній сім'ї. Я є достовірно інформований, що демонстрації на захист Воронаєвих, в яких тисячі візьмуть участь у Вашингтоні, тепер в процесі підготовки. Доходять чутки, що цю справу буде обговорено на засіданні Конгресу, гарантовано широкий газетний репортаж; також скоро буде надрукована на цю тему книжка, і будуть опубліковані тисячі журнальних заміток і статей.

Відповідно до «Радянського посібника подорожей» на 1936 рік, сторінка сорокова, потрібно кожному заплатити 968 доларів Радянській владі для того, щоб отримати дозвіл пастору Воронаєву і його дружині виїхати за межі країни. Я впевнений, розслідування доведе, що 2000 доларів було заплачено вже давно, саме з цієї причини.

Ви можете бути впевнені, що ці добрі люди мають тільки одне бажання: бути з дітьми. Я можу запевнити Вас, що Воронаєв лише бажає жити спокійним і мирним життям, без всяких намірів стати публічним критиком комунізму, коли йому дозволять повернутися.

Він є зламаний і понівечений тортурами чоловік, тому буде задоволеним любов'ю своїх дітей, і з радістю простить і забуде все йому заподіяне.

Будь ласка, шановний консуле, надайте цій справі належну увагу.

**З повагою: Євангеліст Джеральд Вінрад.
1 грудня 1936 року.
Штат Канзас, США.**

ВОРОНАЄВ І П'ЯТИДЕСЯТНИКИ ІРАНУ

У Краснодарі Армавірська група п'ятидесятників запросила в 1921 році Воронаєва приїхати до них.

Цю групу інколи навідував невіруючий сусід, іранець Тоома Насір. Під час богослужіння серед тієї групи Воронаєв, побуджений Духом Святим, повернувся в бік Насіра з об'явленням: «Твоє місто не було в моєму плані, але Бог мене послав, щоб показати тобі дорогу до спасіння». Тоді ж Насір покався і в скорому часі став ревним проповідником.

Після 1929 року в часи релігійного переслідування його також заарештовують і засилають у Сибір.

Але йому Бог допоміг втекти з табору і разом із сім'єю перейти кордон в сусідній Іран.

Важко бути на чужині без всяких засобів, але Бог допомагає Насірові: він йде від села до села і проповідує Христа.

Коли в 1957 році Іран навідав Джордж Карамайко (секретар Середнього Сходу від Асамблеї Божої), він був здивований, що тут вже існувала чимала кількість п'ятидесятницьких церков, заснованих через служіння Тоома Насіра.

Церкви Ірану були об'єднані в Союз, який очолював брат Насір. Центр Союзу заходився в столиці Тегерані.

Іван Юхимович Воронаєв.
Одеса, 1925р.

ІНШІ АВТОРИ ПРО ВОРОНАЄВА.

Найбільш повною літературною інформацією про Воронаєва є книжка англійською мовою Фреда Смольчука, в якій автор згадує про зародження п'ятидесятництва серед слов'янських народів у США.

Фред Смольчук на сьогодні є найбільш обізнаним знавцем історії п'ятидесятників і благословенним вчителем Біблійної Науки. Як пенсіонер проживає з дружиною в Спрінгфілді, штат Міссурі.

Брат А. Шевченко, родом із Краснодара, також згадує про Воронаєва, бо Краснодарське братерство якраз і було народжене через служіння Воронаєва.

Про Воронаєва і його служіння в Одесі в короткому епізоді згадує Дмитро Беспалов. До речі, брат Д. Беспалов у книжці «Так говорить Господь» зазначає: «Діти Божі можуть сміло рахувати Воронаєва апостолом Ісуса Христа серед руського та українського народів».

Найбільш повну інформацію про Воронаєва можна почерпнути із архівних матеріалів, які збереглися в дітей, а також із часопису «Евангелист».

Жаль, що не залишив після себе письмових спогадів брат Підлісний — секретар Союзу Воронаєва, який помер в 1992 році під Києвом.

Автор декілька разів зустрічався, коли ті ще були в живих, з братами Г. Понурко і Д. Пономарчуком. Просив їх розповісти про початки п'ятидесятницького руху на Східній Україні. Але, відсидівши у в'язницях, брати боялись згадувати цю радісну і сумну історію.

Коли ми говоримо про Одесу, як колыску ХЄВ, то варто пам'ятати і про хутір Надія, де Бог вперше на Східній Україні почав хрестити Духом Святим. Тут проживали відомі сподвижники Воронаєва — Павлов, Колтович та інші.

Про автора

А. Горошко є старшим сином відомого проповідника Євангелії Ісуса Христа — Григорія Артемовича Горошка, що родом з Тернопільщини.

Ще в юнацьких роках брат Антін повірив в Христа, як в особистого Спасителя. Він з ранніх років пішов на поклик Христа благовістити Євангельську Правду.

Спочатку ніс служіння в одній із підмосковних церков, а потім впродовж багатьох років служив як проповідник і диякон в Першій львівській п'ятидесятницькій церкві.

Часто відвідував церкви в різних куточках Західної України, а найбільше на своїй рідній Тернопільщині.

Після переїзду до США у 1990 році продовжує працюю благовісника, в спільноті з іншими служителями ревно бореться за єдність і будову церковного життя серед п'ятидесятників-емігрантів. Його рукопокладено на євангеліста і обрано членом Об'єднання Церков Східної Америки.

А. Горошко і далі старається підтримувати тісні стосунки з братерством на Україні, всіляко дбає про долю і успіх часопису «Євангельський Голос».

Петро Іванович Воронаєв.

м. Клівленд, США.

ЗМІСТ

Протестантський рух в Росії за часів Воронаєва	6
Батьки Воронаєва	7
Микита Черкасов стає баптистом	8
Втеча з Росії	9
Воронаєв в Америці	11
П'ятидесятницький рух в США	12
Служіння в Нью-Йорку	13
Воронаєв стає п'ятидесятником	14
Повернення в Росію	17
Воронаєв в Одесі	20
Дорога на Північ	25
Троє синів повертаються в США	40
Арешт дружини	43
Втеча менших дітей	44
Повернення із заслання	46
Друге ув'язнення Воронаєва	47
Плач Рахілі. Арешт	49
Воронаєва з дітьми в США	51
Архівні матеріали	53
Воронаєв і п'ятидесятники Ірану	60
Інші автори про Воронаєва	62

В. Р. Колтович и И. Е. Воронаев.

ОВНО-ПРАВСТВЕННЫЙ ЖУ